

**ՁԵՌՆԱՐԿ
ՈՉ ՌԵԶԻԴԵՆՏ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ**

ԵՐԵՎԱՆ ■ 2006

ՀՏԴ 347.73:336(479.25)
ԳՄԴ 67.99(2Հ)2+65.9(2Հ)261.3
2-464

*Սույն գիրքը հրատարակվել է Համաշխարհային
Բանկի Աղքատության հաղթահարման աջակցության
ծրագրի շրջանակներում*

2-464 Ձեռնարկ ոչ ռեզիդենտ կազմակերպությունների վերաբերյալ:
— Եր., Դ-ար, 2006, 80 էջ:

Ձեռնարկում շարադրված են ոչ ռեզիդենտ կազմակերպությունների հարկման առանձնահատկությունները և պարտադիր սուբյեկտական ապահովագրության վճարների կատարումը Հայաստանի Հանրապետությունում:

Սույն գրքի ցանկացած մաս չի բույլատրվում որևէ կերպով փոխանցել կամ արտատպել առանց ՀՀ կառավարությանն առընթեր հարկային պետական ծառայության գրավոր բույլտվության:

2 $\frac{1203020300}{0123(01)2006}$ 2006

ԳՄԴ 67.99(2Հ)2+65.9(2Հ)261.3

ISBN 99941-47-19-6

© ՀՀ ԿԱ ՀՊԾ, 2006

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Շահութահարկ	4
2. Ոչ ռեզիդենտը որպես հարկային գործակալ	40
3. Պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարների կատարումը	48
4. Արժույթային օրենսդրության պահանջների կատարումը	71
5. Ոչ ռեզիդենտների կողմից պարգեցված հարկ վճարող համարվելու հետ կապված առանձնահատկությունը	80

1. ՃԱՆՈՒԹԱՆԱՐԿ

Ոչ ռեզիդենտ կազմակերպություններ (այսուհետ՝ ոչ ռեզիդենտներ) են համարվում օտարերկրյա պետության օրենսդրությամբ ստեղծված կազմակերպությունները, միջազգային կազմակերպությունները (մեկից ավելի պետությունների կողմից ստեղծված կազմակերպություններ, օրինակ՝ Միջազգային Կարմիր Խաչ), միջազգային կազմակերպությունների կողմից Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս ստեղծված կազմակերպությունները (օրինակ՝ Շվեյցարիայի Կարմիր Խաչ):

Ոչ ռեզիդենտ կազմակերպությունները Հայաստանի Հանրապետությունում գործունեություն (այդ թվում՝ ձեռնարկատիրական) կարող են իրականացնել՝

- առանձնացված ստորաբաժանման միջոցով,
- վայրի միջոցով:

Ոչ ռեզիդենտի առանձնացված ստորաբաժանումները (ներկայացուցչություն, մասնաճյուղ) իրավաբանական անձ չեն, գործում են ոչ ռեզիդենտի անունից և չունեն կանոնադրական կապիտալ: Ոչ ռեզիդենտի ներկայացուցչություն է համարվում ոչ ռեզիդենտի գտնվելու վայրից դուրս տեղակայված նրա առանձնացված ստորաբաժանումը, որը ներկայացնում է ոչ ռեզիդենտի շահերը և իրականացնում դրանց պաշտպանությունը: Ոչ ռեզիդենտի մասնաճյուղ է համարվում ոչ ռեզիդենտի գտնվելու վայրից դուրս տեղակայված նրա առանձնացված ստորաբաժանումը, որն իրականացնում է նրա բոլոր գործառույթները կամ դրանց մի մասը (ներառյալ՝ ներկայացուցչության գործառույթները):

Ոչ ռեզիդենտի գործունեության իրականացման վայրը՝ Հայաստանի Հանրապետությունում առանձնացված ստորաբաժանում չունեցող ոչ ռեզիդենտի ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնելու փաստացի վայրն է: Վայրի թվին են դասվում, մասնավորապես՝ ոչ ռեզիդենտի Հայաստանի Հանրապետությունում գտնվող գրասենյակը, գործակալությունը, գործարանը, ֆաբրիկան, արտադրամասը, հանքահորը, հանքավայրը, նավթի կամ գազի հորատանցքը, քարհանքը կամ բնական պաշարները հետախուզելու, արդյունահանելու և շահագործելու վայրը, պայմանագրով իրականացվող շինարարական, տեղակայման, մոնտաժային, կարգավորման, հավաքման, հե-

տագոտման աշխատանքների, սարքավորումների սպասարկման, խորհրդատվական, այլ մասնագիտական ծառայություններ մատուցելու, ինչպես նաև նշված աշխատանքները վերահսկելու վայրը:

Ձեռնարկատիրական գործակալի միջոցով գործունեություն իրականացնելու դեպքում ոչ ռեզիդենտի գործունեության իրականացման վայր է համարվում ձեռնարկատիրական գործակալի գտնվելու վայրը: Ձեռնարկատիրական գործակալը՝ ռեզիդենտ համարվող իրավաբանական անձ, իրավաբանական անձի կարգավիճակ չունեցող ձեռնարկություն կամ ֆիզիկական անձն է, որի գործունեությունը ոչ ռեզիդենտի կողմից վերահսկվում է հանձնարարության պայմանագրի, լիազորագրային կառավարման պայմանագրի կամ լիազորագրի (գրավոր լիազորագրություն) հիման վրա կամ այլ ձևով, և որը ոչ ռեզիդենտի (լիազորող անձի) համար իրականացնում է գործունեություն:

Ուշադրություն. *Եթե ոչ ռեզիդենտը Հայաստանի Հանրապետությունում գործունեությունը իրականացնում է անկախ կարգավիճակ ունեցող ցանկացած միջնորդի միջոցով, որը գործում է իր ձեռնարկատիրական գործունեության սովորական շրջանակներում, ապա վերջինս չի հանդիսանում ոչ ռեզիդենտի ձեռնարկատիրական գործակալ:*

Ոչ ռեզիդենտների շահութահարկով հարկումը կարելի է բաժանել 2 մասի՝

- ոչ ռեզիդենտի հարկում տարեկան եկամուտների մասին հայտարարագրի հիման վրա, երբ ոչ ռեզիդենտը Հայաստանի Հանրապետությունում իրականացնում է գործունեություն առանձնացված ստորաբաժանման միջոցով կամ Հայաստանի Հանրապետությունում առանձնացված ստորաբաժանում չունեցող ոչ ռեզիդենտը եկամուտներ է ստացել և բացակայել է եկամտի վճարման աղբյուրի մոտ շահութահարկի պահման (զանձման) հնարավորությունը (այսինքն՝ բացակայել է հարկային գործակալը),
- ոչ ռեզիդենտի հարկում եկամտի վճարման աղբյուրի մոտ հարկային գործակալի կողմից:

Հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներ

Հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներ են համարվում՝

- Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ոչ ռեզիդենտի իրականացրած ձեռնարկատիրական գործունեությունից ստացված եկամուտները,

- ոչ ռեզիդենտի ստացած պասիվ եկամուտները,
- Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ոչ ռեզիդենտի ստացած այլ եկամուտները:

**Հայաստանի Հանրապետության տարածքում
ձեռնարկատիրական գործունեությունից ստացված
եկամուտներ են համարվում, մասնավորապես՝**

- Հայաստանի Հանրապետությունում արտադրանքի և ապրանքների իրացումից ստացված եկամուտը՝ անկախ վճարման վայրից: Արտադրանքի և ապրանքների (այսուհետ՝ ապրանքներ) իրացումից ստացված ոչ ռեզիդենտի եկամուտները որպես հայաստանյան աղբյուրներից ստացվող եկամուտներ բնորոշելու համար հիմք է ընդունվում այդ ապրանքների նկատմամբ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում սեփականության իրավունքի փոփոխության փաստի առկայությունը՝ անկախ այն հանգամանքներից, թե իրացված ապրանքների դիմաց վճարումը կատարվում է Հայաստանի Հանրապետությունում կամ Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս: Ընդ որում, այս դրույթները կիրառվում են նաև արժեթղթերի և արժութային արժեքների առուվաճառքի դեպքերում.

Ուշադրություն. Չնայած ոչ ռեզիդենտի արտաքին տնտեսական գործունեությունից ստացված եկամուտները համարվում են հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներ, այդ եկամուտները Հայաստանի Հանրապետությունում հարկման ենթակա չեն: **Արտաքին տնտեսական գործունեություն է համարվում** բացառապես ոչ ռեզիդենտի անունից իրականացված, նրան պատկանող ապրանքները Հայաստանի Հանրապետություն ներկրելու հետ կապված (ապրանքների մաքսային փաստաթղթերի առկայության և տվյալ գործառնությունում ձեռնարկատիրական գործակալ-միջնորդների բացակայության դեպքում) գործունեությունը, որի դեպքում հայկական կազմակերպությունը ապրանքների սեփականատեր է դառնում մինչև Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանը հատելը: Արտաքին տնտեսական գործունեության շարքին են դասվում, մասնավորապես, մատակարարման պայմանագրերով (երբ ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնող մատակարար-վաճառողը պարտավորվում է իր արտադրած կամ զնաձ ապրանքները պայմանավորված

ժամկետում (ժամկետներում) հանձնել գնորդին) Հայաստանի Հանրապետություն ապրանքների ներմուծումը և դրա հետ կապված մատակարարող ոչ ռեզիդենտի կողմից մատուցված ծառայությունների մատուցումը (տրանսպորտային (այդ թվում՝ օժանդակ) ծառայությունները, ապահովագրությունը և այլն), որոնք բխում են ապրանքների մատակարարման պայմաններից:

Օրինակ՝ հայկական կազմակերպության և ոչ ռեզիդենտի միջև կնքված պայմանագրի համաձայն ոչ ռեզիդենտը իրականացնում է ապրանքների անմիջական մատակարարում Աթենքից դեպի Երևան: Բեռնային մաքսային հայտարարագրից հետևում է, որ այդ ապրանքները ներմուծվել են Հայաստան հայկական կազմակերպության կողմից: Պայմանագրի համաձայն ոչ ռեզիդենտի կողմից հայկական կազմակերպությանը ներկայացված հաշիվ-ապրանքագրի (invoice) հիման վրա հայկական կազմակերպությունը ոչ ռեզիդենտին վճարում է 10000 ԱՄՆ-ի դոլար, որից՝

- 8000 ԱՄՆ-ի դոլար՝ ապրանքների դիմաց,
- 1300 ԱՄՆ-ի դոլար՝ ապրանքների տեղափոխման համար,
- 500 ԱՄՆ-ի դոլար՝ ապրանքների ապահովագրման համար,
- 200 ԱՄՆ-ի դոլար՝ մինչև Հայաստանի տարածք ներկրումը մաքսային ձևակերպումների համար:

Տվյալ դեպքում այդ գործունեությունից ոչ ռեզիդենտի ստացած եկամուտները (10000 ԱՄՆ-ի դոլար) համարվում են արտաքին տնտեսական գործունեությունից ստացված եկամուտներ և Հայաստանի Հանրապետությունում հարկման ենթակա չեն:

Նույն օրինակում՝ եթե ապրանքներ մատակարարող ոչ ռեզիդենտին վճարվում է միայն ապրանքների արժեքը և մինչև Հայաստանի Հանրապետության տարածք հատելը մաքսային ձևակերպումների համար փոխհատուցում, իսկ ապրանքների տեղափոխումը և ապահովագրումը իրականացվել է այլ ոչ ռեզիդենտ(ներ)ի կողմից, ապա որպես արտաքին տնտեսական գործունեություն համարվելու է միայն ապրանքներ մատակարարող ոչ ռեզիդենտի ստացված եկամուտը (8200 ԱՄՆ-ի դոլար):

- Հայաստանի Հանրապետությունում ծառայությունների մատուցումից ստացված եկամուտը՝ անկախ վճարման վայրից: Ծառայությունների մատուցումից ստացված ոչ ռեզիդենտի եկամուտները որպես հայաստանյան աղբյուրներից ստացվող եկամուտներ

ընդորշելու համար որպես ընդհանուր սկզբունք հիմք է ընդունվում այդ ծառայությունների Հայաստանի Հանրապետության տարածքում մատուցման փաստի առկայությունը: Մասնավորապես՝

- **անշարժ գույքի հետ կապված ծառայությունները** (այդ թվում՝ փորձագետների ծառայություններ, շինարարության նախապատրաստման և իրականացման ծառայություններ (ներառյալ՝ նախագծման, հետախուզման, վերահսկողության և այլ հարակից ծառայություններ)) համարվում են մատուցված Հայաստանի Հանրապետությունում, եթե անշարժ գույքը գտնվում է կամ կառուցվում է (նախատեսվում է կառուցվել) Հայաստանի Հանրապետության տարածքում,
- **տրանսպորտային ծառայությունների** մատուցման դեպքում՝ այն մատվ, որը վերաբերվում է բեռների, փոստի, ուղևորների և ուղեբեռների փաստացի փոխադրմանը Հայաստանի Հանրապետության տարածքով,
- **օժանդակ տրանսպորտային ծառայությունների** (ապրանքների բեռնում, բեռնաթափում, բեռների մշակում, պահպանում և այլ ծառայություններ) մատուցման դեպքում՝ այդ ծառայությունների մատուցման ժամանակ ապրանքները փաստացի գտնվել են Հայաստանի Հանրապետության տարածքում,
- **փոստային ծառայությունների** մատուցման դեպքում՝ այդ ծառայությունները սկսվում և ավարտվում են Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կամ արտահանվում են Հայաստանի Հանրապետությունից,
- **հեռահաղորդակցության ծառայությունների** մատուցման դեպքում՝ այդ ծառայությունները մատուցվել են հեռահաղորդակցության օպերատորների կողմից Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվող կամ գրանցված հեռահաղորդակցության տեխնիկական միջոցների օգտագործմամբ,
- **տեղեկատվության հաղորդման** ծառայությունների մատուցման դեպքում՝ այդ տեղեկատվությունները հաղորդվում են Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվող հասցեից կամ հասցեով,
- **գովազդային ծառայությունների** մատուցման դեպքում՝ գովազդի պատրաստումը և կամ տարածումը կատարվել է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում,

- **առողջոտորական ծառայությունների** մատուցման դեպքում՝ այդ ծառայությունների մատուցման օբյեկտը օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ստապել է համապատասխան գրանցում Հայաստանի Հանրապետության պետական մարմինների կողմից,
- **կառավարման, ֆինանսական և ապահովագրական ծառայությունների** դեպքում՝ եթե դրանք համարվում են ծախս վճարող ստորաբաժանման կամ վայրի համար: Դա վերաբերվում է այն դեպքերին, երբ նշված ծառայությունները մատուցվել են ոչ ռեզիդենտի կողմից Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվող իր ստորաբաժանմանը կամ վայրին:

Քանի որ, ոչ ռեզիդենտի ստացած եկամուտները հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներին վերագրելու համար կիրառվում է «տարածքային» սկզբունքը, ապա ծառայությունների մատուցման դեպքում, էլնելով որոշ ծառայությունների բնույթից, գրեթե անհնար է դառնում գործնականում այդ տարանջատումը իրականացնել և այդ դեպքում կիրառվում է այլ սկզբունք՝ այն է, քանի դեռ բացակայում են Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս ծառայությունների մատուցման վերաբերյալ բավարար փաստաթղթեր, ապա այդ եկամուտները վերագրվում են հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներին: Նման եկամուտների թվին են դասվում, օրինակ՝ խորհրդատվական, ինժեներական, իրավաբանական, հաշվապահական, թարգմանչական, տվյալների մշակման, ծրագրային ապահովման ծառայությունների մատուցումից և միջնորդական գործունեությունից ստացված եկամուտները:

- Հայաստանի Հանրապետությունում ոչ ռեզիդենտի իրականացրած ձեռնարկատիրական գործունեությունից ստացված եկամուտների թվին են դասվում նաև՝
 - **դուրս գրված անհուսալի կրեդիտորական պարտքերի գումարները**՝ ոչ ռեզիդենտի կողմից համապատասխան կրեդիտորներին վճարման ենթակա միջոցները,
 - **նախկինում դուրս գրված անհուսալի դեբիտորական պարտքերի մարման գումարը**, իսկ դուրս չգրված պարտքի մարման դեպքում՝ դեբիտորական պարտքերի հնարավոր կորուստների պահուստին կատարված մասհանումների գումարը,

- **հաշվետու տարում** հայտնաբերված՝ դրան անմիջապես նախորդող 3 տարիներում պակաս ցույց տրված եկամուտը (ավել ցույց տրված նվազեցումը),
- **Հայաստանի Հանրապետության** տարածքում ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն արտադրված, (վերա)մշակված ապրանքներից (արտադրանքից) ստացված եկամուտը:

Ոչ ռեզիդենտի ստացած պասիվ եկամուտները՝

Հայաստանյան աղբյուրներից ստացված ոչ ռեզիդենտի պասիվ եկամուտներ են համարվում ոչ ռեզիդենտի կողմից՝ իր գույքի կամ այլ ակտիվների ներդրմամբ (տրամադրելով) Հայաստանի Հանրապետության տարածքում բացառապես այլ անձանց գործունեությունից ստացված եկամուտները, այսինքն՝

▪ **շահաբաժինները.**

Ոչ ռեզիդենտի շահաբաժինները համարվում են հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներ, եթե այդ շահաբաժինները ստացվել են մասնակցությունից՝ հայկական կազմակերպության կանոնադրական հիմնադրամում, ինչպես նաև հայկական ինվեստիցիոն հիմնադրամներում,

▪ **տոկոսները.**

Ոչ ռեզիդենտի տոկոսները համարվում են հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներ, եթե այդ տոկոսները ստացվել են հայկական կազմակերպությունից, կամ Հայաստանի Հանրապետությունում այլ ոչ ռեզիդենտի ստորաբաժանումից կամ վայրից, կամ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացույց, որոնց հետ կապված առաջացել է տոկոսներ վճարելու պարտավորությունը,

▪ **ռոյալթիները.**

Ոչ ռեզիդենտի ռոյալթիները համարվում են հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներ, եթե ռոյալթի վճարողը հանդիսանում է հայկական կազմակերպությունը, կամ Հայաստանի Հանրապետությունում այլ ոչ ռեզիդենտի ստորաբաժանումը կամ վայրը, կամ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացին, որոնց հետ կապված առաջացել է ռոյալթի վճարելու պարտավորությունը,

▪ **Հայաստանի Հանրապետությունում գտնվող գույքը վարձակալության տալույ ստացված եկամուտը.**

Ոչ ռեզիդենտի կողմից անշարժ գույքը վարձակալության տալույ ստացված եկամուտները համարվում են հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներ, եթե այդ եկամուտները ստացվել են Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվող գույքը վարձակալության տալույ:

Ոչ ռեզիդենտի կողմից շարժական գույքը վարձակալության տալույ ստացված եկամուտները համարվում են հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներ, եթե այդ գույքը վարձակալության պայմանագրի գործողության ժամկետում օրենսդրությամբ սահմանված կարգով գրանցվում է (ենթակա է գրանցման) Հայաստանի Հանրապետությունում (բացառությամբ՝ օդանավերի) կամ այդ գույքը վարձակալության տալույ կամ վարձակալության պայմանագրի կնքման պահին գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում:

Միջազգային ֆինանսական վարձակալությունից (միջազգային լիզինգ) ստացված եկամուտ է ճանաչվում միայն լիզինգային պայմանագրում նշված տոկոսները,

▪ **Հայաստանի Հանրապետությունում գտնվող գույքի և այլ ակտիվների օտարումից ստացված գույքի արժեքի և այլ ակտիվների հավելաճը.**

Ոչ ռեզիդենտի կողմից գույքի և այլ ակտիվների օտարումից ստացված գույքի արժեքի և այլ ակտիվների հավելաճը համարվում է հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտ, եթե այդ եկամուտը ստացվել է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվող գույքի և այլ ակտիվների օտարումից,

▪ **այլ պասիվ եկամուտները:**

Ոչ ռեզիդենտի ստացած այլ եկամուտները՝

Ոչ ռեզիդենտի ստացած այլ եկամուտներ են համարվում այն եկամուտները, որոնք չեն հանդիսանում ոչ ռեզիդենտի ստացած պասիվ եկամուտներ կամ Հայաստանի Հանրապետությունում ոչ ռեզիդենտի իրականացրած ձեռնարկատիրական գործունեությունից ստացված եկամուտներ, և որոնք մասնավորապես ստացված են՝

- կառավարման ծառայությունների դիմաց,
- գույքը արդյունավետ օգտագործելու կամ տրամադրված իրավունքներից արդյունավետ օգտվելու համար անհրաժեշտ օգնություն ցույց տալու դիմաց,
- սարքավորումների, հոսքագծերի, մեխանիզմների և հարմարանքների տեղակայման և շահագործման համար անհրաժեշտ օգնություն ցույց տալու դիմաց,
- ապահովագրության հետևանքով ստացված ապահովագրական վճարներից (եթե օրենսդրությամբ այլ բան նախատեսված չէ) և ապահովագրական հատույուններից,
- ցանկացած գիտական, արդյունաբերական կամ առևտրային նախագծի, պլանի, պրոյեկտի կամ համատեղ ձեռնարկի ղեկավարումն իրականացնելու հետ կապված խորհրդատվությունների, օգնության և այլ ծառայությունների դիմաց,
- օտարերկրյա ընկերության կողմից իր դուստր ձեռնարկությանը մատուցված ծառայությունների և խորհրդատվությունների դիմաց՝ կապված վերջինիս կողմից Հայաստանի Հանրապետությունում ծավալված ձեռնարկատիրական գործունեության հետ, ինչպես նաև ոչ ռեզիդենտի գլխավոր գրասենյակի կողմից իր ստորաբաժանման օգտին տրամադրված խորհրդատվությունների և այլ ծառայությունների դիմաց,
- բեռների փոխադրման (ֆրախտի) դիմաց,
- ձեռնարկությունների հետ առևտրական միջնորդության պայմաններով ապրանքներն օտարերկրյա պետություններից ներկրելու և Հայաստանի Հանրապետությունում իրացնելու դիմաց:

Հայաստանի Հանրապետությունում ոչ ռեզիդենտի ստացած այլ եկամուտները որպես հայաստանյան աղբյուրներից ստացվող եկամուտներ բնորոշելու համար, որպես ընդհանուր սկզբունք, հիմք է ընդունվում այդ եկամուտների ստացման հետ կապված Հայաստանի Հանրապետության տարածքում համապատասխան ծառայությունների մատուցման, խորհրդատվությունների և օգնությունների տրամադրման փաստի առկայությունը:

Ուշադրություն. Այն դեպքերում, երբ ելնելով ոչ ռեզիդենտի կողմից մատուցված ծառայությունների, տրամադրված խորհրդատվությունների և օգնությունների բնույթից անհնար է դառնում դրանց

գծով ստացված եկամուտները միանշանակ դասել հայաստանյան կամ այլ աղբյուրներից ստացված եկամուտներին, ապա այդ եկամուտները վերագրվում են ոչ ռեզիդենտի հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներին, քանի որ բացակայում են Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս ծառայությունների մատուցման, խորհրդատվությունների և օգնությունների տրամադրման վերաբերյալ բավարար փաստաթղթեր:

Հայաստանյան աղբյուրներից ստացված այլ եկամուտների թվին են դասվում նաև՝

- անհատույց ստացված ակտիվները, պարտավորությունների գեղչումից կամ ներումից ստացվող եկամուտները (բացառությամբ՝ օրենքով տրվող հարկային արտոնությունների գումարների),
- պատճառված վնասի (կրած կորստի) հատուցումից ստացվող եկամուտները,
- տույժերի, տուգանքների և գույքային այլ սանկցիաների տեսքով եկամուտները,
- անվավեր ճանաչված գործարքներից ստացվող եկամուտները:

Ուշադրություն. Հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներ չեն համարվում՝

- համատեղ գործունեության նպատակով միավորվող միջոցները,
- արտարժույթի, արտարժույթով արտահայտված այլ ակտիվների և պարտավորությունների վերագնահատման դրական արդյունքը,
- օրենքով սահմանված կարգով իրականացված հիմնական միջոցների վերագնահատման դրական արդյունքը,
- օրենքով տրվող հարկային արտոնությունների գումարները,
- ոչ առևտրային բնույթի ոչ ռեզիդենտի անհատույց ստացած ակտիվները (այդ թվում՝ անդամավճարները) և ծառայությունները:

Ոչ ռեզիդենտի հարկումը տարեկան եկամուտների հայտարարագրի հիման վրա

Հայաստանի Հանրապետությունում ոչ ռեզիդենտի ստորաբաժանման կամ վայրի միջոցով իրականացված գործունեությունից առաջացած հարկվող շահույթը (հարկային վնասը) կարող է որոշվել 2 մեթոդով՝ **ուղղակի** կամ **անուղղակի**:

Ուղղակի մեթոդով հարկվող շահույթի (հարկային վնասի) որոշումը

Եթե ոչ ռեզիդենտը իր գործունեությունը իրականացնում է միայն Հայաստանի Հանրապետությունում կամ Հայաստանի Հանրապետությունում և նրա սահմաններից դուրս՝ վարելով առանձնացված հաշվառում, ինչը թույլ է տալիս որոշել ստորաբաժանման կամ վայրի միջոցով իրականացված գործունեությունից առաջացած հարկվող շահույթը, ապա այն հաշվարկվում է ուղղակի մեթոդով՝ հաշվի առնելով ստորաբաժանման կամ վայրի միջոցով հաշվետու տարում հայաստանյան աղբյուրներից ստացվող բոլոր եկամուտների (այդ թվում՝ արտաքին տնտեսական գործունեությունից ստացված եկամուտների) հանրագումարը և սահմանված նվազեցումները: Այսպիսով՝

$$\begin{aligned} & \text{Հարկվող շահույթ} = \\ & = \text{Հայաստանյան աղբյուրներից եկամուտներ} - \\ & - \text{Նվազեցումներ} > 0 \end{aligned}$$

Ուշադրություն. Շահութահարկը հաշվարկելիս՝ ակտիվները և պարտավորությունները (այդ թվում՝ արտարժույթը և արտարժույթով արտահայտված ակտիվները և պարտավորությունները) հաշվի են առնվում սկզբնական (ձեռքբերման) արժեքով (բացառությամբ՝ օրենքով սահմանված կարգով իրականացված վերագնահատման արդյունքների), հաշվի են առնվում միայն «Շահութարարի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված պահուստների (պահուստաֆոնդերի) ստեղծման հետևանքով առաջացող եկամուտները և նվազեցումները:

Նվազեցումների միևնույն գումարը համախառն եկամտից հանվում է միայն 1 անգամ:

$$\text{Նվազեցումներ} = \text{Ծախսեր} + \text{Կորուստներ} + \text{Այլ նվազեցումներ}$$

Ծախսերը

Շահութահարկը հաշվարկելիս հայաստանյան աղբյուրներից ստացվող եկամուտները նվազեցվում են դրանց ստացման հետ կապված անհրաժեշտ և փաստաթղթերով հիմնավորված ծախսերի չափով:

Ծախսերը համարվում են անհրաժեշտ, եթե անմիջականորեն և բացառապես կապված են ապրանքների արտադրության, ծառայությունների մատուցման, շուկայում առաջխաղացման կամ ապրանքների (ծառայությունների) իրացման, խորհրդատվական և իրավաբանա-

կան ծառայությունների, ուղեկցման, երաշխիքային հսկողության և շահագործման ընթացքում բացահայտված թերությունների վերացման, արտադրության (շինարարության) նախապատրաստման, յուրացման և կոնսերվացման, գույքի պահպանման, կադրերի պատրաստման հետ, ինչպես նաև եկամտի ստացման հետ կապված և դրա համար անհրաժեշտ այլ ծախսեր:

Ծախսը համարվում է փաստաթղթերով հիմնավորված, եթե ձեռքբերումը (ծախսումը) փաստաթղթերով հիմնավորված է: Միակ բացառությունը սահմանված է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում օրապահիկի և դաշտային բավարարման գծով կատարված ծախսերի համար, որոնք սահմանված չափի սահմաններում կարող են նվազեցվել համախառն եկամտից՝ առանց հիմնավորող փաստաթղթերի: Ծախսերը հիմնավորող փաստաթղթերի նկատմամբ ներկայացվող պահանջները սահմանված են Կառավարության 25.08.1998թ. N 525 որոշմամբ:

Ուշադրություն. Մինչև 1,0 մլն. դրամ գումարի չափով ՀՂՄ-ների կտրոններով ձևակերպված ձեռքբերումը դիտվում է որպես փաստաթղթերով հիմնավորված ծախս:

Ծախսերի թվին են դասվում, մասնավորապես՝ նյութական ծախսերը, հիմնական միջոցների և ոչ նյութական ակտիվների ամորտիզացիոն մասհանումները, հիմնական միջոցների վրա կատարված կապիտալ և ընթացիկ ծախսերը, աշխատողների հավաքագրման ծախսերը, աշխատանքի վարձատրության և դրան հավասարեցված այլ վճարումները, սոցիալական վճարները, չփոխհատուցվող (չհաշվանցվող) հարկերը, տուրքերը, և այլ պարտադիր վճարները, գովազդային, մարքեթինգի, ներկայացուցչական, գործուղման, կադրերի պատրաստման (վերապատրաստման) ծախսերը, դատական, աուդիտորական, իրավաբանական, խորհրդատվական, տեղեկատվական և կառավարման ծառայությունների ծախսերը, բնական պաշարների արդյունահանման նախապատրաստական, երկրաբանական հետախուզման և նախագծահետազոտական աշխատանքների ծախսերը (որոնք ամորտիզացվում են ոչ նյութական ակտիվների համար օրենքով սահմանված կարգով), գիտահետազոտական և փորձակոնստրուկտորական աշխատանքների վրա կատարված ծախսերը և այլն:

Ծախսերի որոշ տեսակներ (օրինակ՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս կատարված գովազդի, մարքեթինգի, գործուղման, կադրերի պատրաստման (վերապատրաստման) ծախսերը, ներ-

կայացուցչական ծախսերը և այլն) թույլատրվում է նվազեցնել համախառն եկամտից Կառավարության 27.11.1998թ. N 753 որոշմամբ սահմանված չափի սահմաններում:

Հիմնական միջոցների ամորտիզացիան հաշվարկվում է ելնելով հիմնական միջոցների տվյալ խմբի համար սահմանված ամորտիզացիոն հետևյալ նվազագույն ժամկետներից՝

- 20 տարի՝ շենքեր (շինություններ) և փոխանցող հարմարանքներ,
- 10 տարի՝ հյուրանոցների, պանսիոնատների, հանգստյան տների, առողջարանների, կրթական և ուսումնական հաստատությունների շենքեր (շինություններ),
- 3 տարի՝ չնշված հոսքային գծերի, ռոբոտատեխնիկայի համար
- 1 տարի՝ հաշվողական և համակարգչային տեխնիկայի համար
- 5 տարի՝ այլ հիմնական միջոցներ:

Մինչև 50,0 հազ. դրամ արժողությամբ հիմնական միջոցների ամորտիզացիոն նվազագույն ժամկետը սահմանվում է 1 տարի: Աղետի գոտու և Գ-յումրի քաղաքի համար նախատեսված է արագացված ամորտիզացիա (1 տարի)՝ ոչ միայն հաշվողական և համակարգչային տեխնիկայի համար:

Ոչ ռեզիդենտները իրենց հայեցողությամբ կարող են ընտրել հիմնական միջոցների ամորտիզացիոն այլ ժամկետներ, սակայն տվյալ խմբի համար նշված ժամկետներից ոչ պակաս: Ամորտիզացիոն մասհանումների տարեկան մեծությունը հաշվարկվում է որպես հիմնական միջոցի սկզբնական (կամ՝ օրենքով սահմանված կարգով վերագնահատվող) արժեքի և հիմնական միջոցի տվյալ խմբի համար սահմանված ամորտիզացիոն ժամկետի հարաբերություն: Կարճաժամկետ (գործառնական) վարձակալության դեպքում ամորտիզացիոն մասհանումները կատարում է վարձատուն, իսկ երկարաժամկետ (ֆինանսական) վարձակալության դեպքում՝ վարձակալը: Վարձակալված պայմանագրի լուծման և փաստացի դադարեցման դեպքում չամորտիզացված մնացորդն չի նվազեցվում:

Ոչ նյութական ակտիվների ամորտիզացիոն ժամկետը որոշում են ոչ ռեզիդենտները՝ ելնելով դրանց հնարավոր օգտագործման ժամկետ-

ներից, իսկ որոշման անհնարինության դեպքում ոչ նյութական ակտիվների ամորտիզացիոն նվազագույն ժամկետը սահմանվում է 10 տարի (սակայն ոչ ավելի ոչ ռեգիոնների գործունեության ժամկետից): Ամորտիզացիոն մասհանումների տարեկան մեծությունը հաշվարկվում է որպես ոչ նյութական ակտիվների սկզբնական արժեքի և ամորտիզացիոն ժամկետի հարաբերություն:

Գիտահետազոտական և փորձակոնստրուկտորական աշխատանքների դասակարգումը (հասկացությունը) սահմանված է Կառավարության 03.06.2002թ. N 677 որոշմամբ: Այդ որոշման դրույթները տարածվում են անմիջականորեն կազմակերպության կատարած, ինչպես նաև իր կողմից պատվիրված գիտահետազոտական և փորձակոնստրուկտորական աշխատանքների վրա: Այդ աշխատանքների գծով վարվում է առանձնացված հաշվառում:

Գիտահետազոտական աշխատանքներ են համարվում գիտական հետազոտություններն ու մշակումները, որոնք իրականացվում են ձեռք բերված գիտելիքների ընդլայնման և նոր գիտելիքների ստացման ու կիրառման նպատակով, ներառյալ՝ հիմնարար գիտական հետազոտությունները և կիրառական գիտական հետազոտությունները:

Փորձակոնստրուկտորական աշխատանքներ են համարվում ինժեներական օբյեկտի կամ տեխնիկական համակարգի որոշակի կոնստրուկցիայի մշակումը, գծագրի կամ նշանային միջոցների այլ համակարգի մակարդակով նոր օբյեկտի մտահղացումների և տարբերակների մշակումը, տեխնոլոգիական պրոցեսների մշակումը (այդ թվում՝ արտադրանքի կամ տեխնոլոգիայի այլընտրանքների գնահատումը), արտադրանքի փորձանմուշների նախագծումը, կառուցումը և փորձարկումը, նոր տեխնոլոգիաների կիրառմամբ՝ գործիքների, ձուլանայրերի, կաղապարների և դրոշմոցների նախագծումը:

Գիտահետազոտական և փորձակոնստրուկտորական աշխատանքներում չեն ներառվում, մասնավորապես՝ կրթությունը և կադրերի պատրաստումը (վերապատրաստումը), մարքեթինգային գործունեությունը, ընդհանուր նշանակության տեղեկությունների հավաքումը և մշակումը, ստանդարտացումը, մասնագիտացված բժշկական ծառայությունները, գոյություն ունեցող ծրագրային ապահովման հարմարեցումը (ադապտացումը, պահպանումը և ուղեկցումը), արտադրության պրոցեսում նորանմուծությունների ներդրումը, կառավարումը, սոցիոլոգիական և այլ հարցումների անցկացումը, դրանց արդյունքների ամ-

փոփումը և առաջարկությունների մշակումը, գործող օրենսդրության ու վիճակագրական տվյալների վերլուծությունը, ինովացիոն գործունեությունը:

Հիմնական միջոցների (այդ թվում՝ վարձակալված) վրա կատարված ծախսերն ըստ ընթացիկ և կապիտալ բնույթի տարբերակման հայտանիշների և չափերի սահմանված են Կառավարության 11.04.2000թ. N 161 որոշմամբ: Համաձայն այդ որոշման, հիմնական միջոցների վրա կատարված ծախսերը համարվում են կապիտալ ծախսեր, եթե դրանց արդյունքում վերակառուցման, վերագինման, արդիականացման, հիմնանորոգման կամ ընդլայնման միջոցով վերափոխվում է հիմնական միջոցների վիճակը և (կամ) տվյալ հիմնական միջոցի վրա հաշվետու տարվա ընթացքում կատարված ծախսերի մեծությունը գերազանցում է այդ հիմնական միջոցի սկզբնական արժեքի (օրենքով սահմանված կարգով իրականացված վերագնահատման դեպքում՝ վերագնահատված արժեքի) 10%-ը: Այդ հայտանիշներին և (կամ) չափերին չհամապատասխանելու դեպքում հիմնական միջոցների վրա կատարված ծախսերը համարվում են ընթացիկ ծախսեր:

Հիմնական միջոցի վրա կատարված կապիտալ բնույթի ծախսերը ավելացվում են տվյալ ամսվա 1-ի դրությամբ այդ հիմնական միջոցի հաշվեկշռային արժեքին (մնացորդային արժեքին, որը հիմնական միջոցի սկզբնական (ձեռքբերման) արժեքի և ամորտիզացիոն մասհանումների տարբերությունն է՝ հաշվի առած օրենքով սահմանված կարգով իրականացված վերագնահատման արդյունքները) և այդ հիմնական միջոցը ամորտիզացվում է օրենքով սահմանված կարգին համապատասխան: Ընդ որում՝

ա) եթե կապիտալ բնույթի ծախսը < ընթացիկ տարվա հունվարի 1-ի դրությամբ հաշվեկշռային (մնացորդային) արժեքից

ապա՝

այդ հիմնական միջոցը ամորտիզացվում է ամորտիզացիոն մնացորդային ժամկետում:

բ) եթե կապիտալ բնույթի ծախսը > ընթացիկ տարվա հունվարի 1-ի դրությամբ հաշվեկշռային (մնացորդային) արժեքից

և այդ հիմնական միջոցի
ամորտիզացիոն նվազա-
գույն ժամկետը < 5 տարի

ապա՝

այդ հիմնական միջոցը ամորտիզացվում է ամորտիզացիոն մնա-
ցորդային ժամկետում (բայց ոչ պակաս տվյալ հիմնական միջոցի
համար սահմանված ամորտիզացիոն նվազագույն ժամկետից)։

զ) եթե կապիտալ բնույթի ծախսը > ընթացիկ տարվա հունվարի
1-ի դրությամբ հաշվեկշռա-
յին (մնացորդային) արժեքից
և այդ հիմնական միջոցի
ամորտիզացիոն նվազագույն
ժամկետը >= 5 տարի

ապա՝

այդ հիմնական միջոցը ամորտիզացվում է ամորտիզացիոն մնա-
ցորդային ժամկետում (բայց ոչ պակաս, քան 5 տարվա ընթացքում)։

Օրինակ. Հիմնական միջոցի սկզբնական (ձեռքբերման) արժեքը
կազմում է 7,2 մլն. դրամ, 01.01.2004թ. դրությամբ հաշվարկված
ամորտիզացիան կազմում է 4,8 մլն. դրամ և հաշվեկշռային (մնացոր-
դային) արժեքը՝ 2,4 մլն. դրամ (7,2–4,8)։ Հիմնական միջոցի ամոր-
տիզացիոն ժամկետը սահմանված է 3 տարի (ամորտիզացիոն նվա-
զագույն ժամկետի չափով)։ Հիմնական միջոցի վրա կատարվել են
կապիտալ բնույթի ծախսեր (2004թ. հուլիսի 15-ին կազմված կատա-
րողական ակտի հիման վրա) 3,3 մլն. դրամի չափով։

Տվյալ դեպքում հիմնական միջոցի վրա կատարված կապիտալ
բնույթի ծախսերը ավելացվում են այդ հիմնական միջոցի
01.07.2004թ. դրությամբ հաշվեկշռային (մնացորդային) արժեքին և
հիմնական միջոցը ամորտիզացվում է ամորտիզացիոն նվազագույն
ժամկետում։

2004թ. հունվար-հունիս ամիսների համար հաշվարկված ամորտի-
զացիան ամսական կազմում է 0,2 մլն. դրամ (7,2:3:12), իսկ դրանց
հանրագումարը՝ 1,2 մլն. դրամ (0,2×6)։ 01.07.2004թ. դրությամբ (մին-
չև կապիտալ բնույթի ծախսերի կատարումը) հիմնական միջոցի
հաշվեկշռային (մնացորդային) արժեքը կազմում է 1,2 մլն. դրամ
(2,4–1,2), իսկ ամորտիզացիոն մնացորդային ժամկետը՝ 6 ամիս։

2004թ. հուլիս-դեկտեմբեր ամիսների համար ամորտիզացիան աս-
սական կազմելու է 0,125 մլն. դրամ $((1,2+3,3):3:12)$, իսկ դրանց հան-
րագումարը՝ 0,75 մլն. դրամ $(0,125 \times 6)$: Ընդամենը տարեկան ամոր-
տիզացիան կազմում է 1,95 մլն. դրամ $(1,2 + 0,75)$:

2005-2006 թթ. համար տարեկան ամորտիզացիան կազմելու է 1,5 մլն.
դրամ $((1,2+3,3):3)$, իսկ 2007թ. (հունվար-հունիս) համար՝ 0,75 մլն.
դրամ $((1,2+3,3):3:12 \times 6)$:

Այսպիսով՝ հիմնական միջոցը լրիվ ամորտիզացվում է 5.5 տարում
(մինչև կապիտալ բնույթի ծախսի կատարումը հաշվառված ամոր-
տիզացիոն ժամկետի (2.5 տարի) և ամորտիզացիոն նվազագույն
ժամկետի (3 տարի) հանրագումար):

Նույն օրինակում, եթե հիմնական միջոցի սկզբնական ամորտիզացիոն
ժամկետը ոչ ռեզիդենտի կողմից սահմանվեր 7 տարի (ամորտիզացիոն
նվազագույն ժամկետից ավել), ապա 01.07.2004թ. դրությամբ (մինչև
կապիտալ բնույթի ծախսերի կատարումը) ամորտիզացիոն մնացոր-
դային ժամկետը կազմելու է 4.5 տարի $(7 - 2.5)$ և հիմնական միջոցը
2004թ. հուլիսի 1-ից հետո ամորտիզացվելու է 7 տարում $(2.5 + 4.5)$:

Նույն օրինակում, 01.01.2004 թ. դրությամբ լրիվ ամորտիզացված հիմ-
նական միջոցի վրա կատարված կապիտալ բնույթի ծախսերը կամոր-
տիզացվեն 3 տարում (ամորտիզացիոն նվազագույն ժամկետում):

Ուշադրություն. Ծախսերի թվին չեն դասվում և, հետևաբար, հա-
յաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներից չեն նվազեց-
վում այլ անձի կանոնադրական կապիտալում կատարված ներդ-
րումները, արտարժույթի և արտարժույթով արտահայտված այլ ակ-
տիվների ու պարտավորությունների, ինչպես նաև օրենքով սահման-
ված կարգով իրականացված հիմնական միջոցների վերագնահատ-
ման բացասական արդյունքը, ոչ առևտրային բնույթի ոչ ռեզիդենտ-
ների անհատույց ստացված ակտիվների գծով ծախսերը կամ դրանց
հաշվին կատարված ծախսերը:

Շահութահարկը հաշվարկելիս համախառն եկամտից ծախսերի
գծով նվազեցումները կատարվում են հետևյալ ձևով՝

ա) արտադրանքի արտադրության և ծառայությունների մատույ-
ման հետ անմիջականորեն կապված ծախսերի (նյութական,
աշխատանքի վարձատրության, սուբսիդիային և ավանդակա-
րության, արտադրական նշանակության հիմնական միջոցնե-
րի ամորտիզացիոն մասհանումներ (այդ թվում՝ ֆինանսական

վարձակալության վերցված հիմնական միջոցների գծով), նորոգում և այլն) չափով նվազեցումները կատարվում են տվյալ արտադրանքի և ծառայությունների իրացմանը համապատասխան:

- բ) այլ ակտիվների (այդ թվում՝ հիմնական միջոցներ, ոչ նյութական ակտիվներ) մնացորդային արժեքի չափով նվազեցումները կատարվում են այդ ակտիվների իրացմանը համապատասխան:
- գ) գործունեության հետ կապված վարչական ծախսերի, արտադրանքի և ծառայությունների իրացման հետ կապված ծախսերի, ոչ արտադրական բնույթի այլ ծախսերի, գործառնական այլ ծախսերի և ինվեստիցիոն ծախսերի, ֆինանսական գործունեության հետ կապված ծախսերի (այսուհետ՝ ժամանակաշրջանի ծախսեր) չափով նվազեցումները կատարվում են այն տարվա ընթացքում, որին դրանք վերաբերում են (որի ընթացքում դրանք կատարվել են):

Վարչական ծախսերն են՝ կառավարման ապարատի աշխատավարձի, պարտադիր սոցիալական ապահովագրության, գործուղումների, նյութական և տրանսպորտային սպասարկման, կառավարման տեխնիկական միջոցների և ոչ արտադրական (ընդհանուր տնտեսական) նշանակության հիմնական միջոցների նորոգման, պահպանման և շահագործման, ներկայացուցչական, դատական, աուդիտորական, խորհրդատվական և տեղեկատվական ծառայությունների, կադրերի (վերա)պատրաստման, աշխատուժի հավաքագրման հետ կապված ծախսերը, գրասենյակային, փոստային, հեռախոսային, հեռագրային և նմանատիպ այլ ծառայությունների հետ կապված ծախսերը:

Արտադրանքի և ծառայությունների իրացման հետ կապված ծախսերի օրինակներն են՝ փաթեթավորման, պահպանման, բեռնման, տեղափոխման, ուղեկցման, գովազդի, մարքեթինգի ծախսերը:

Ոչ արտադրական բնույթի այլ ծախսերի օրինակներն են՝ գյուտարարական և ռալիոնալիզատորական, գիտահետազոտական, նախագծային, փորձակոնստրուկտորական աշխատանքների ծախսերը:

Գործառնական այլ ծախսերի օրինակներն են՝ կոնսերվացված արտադրական հզորությունների և օբյեկտների պահպանման, կարճաժամկետ արժեթղթերի իրացման, հումքի, նյութերի իրացման հետ կապված ծախսերը:

Ինվեստիցիոն ծախսերի օրինակներն են՝ երկարաժամկետ ակտիվների իրացման և այլ օտարման ծախսերը:

Ֆինանսական գործունեության հետ կապված ծախսերի օրինակներն են՝ վարկերի, դրամական և այլ գույքային փոխառությունների հաշվարկված տոկոսներ, վարկերի, դրամական և այլ գույքային փոխառությունների ստացման հետ կապված ծախսեր, գույքի ֆինանսական վարձակալության դիմաց տոկոսներ և վարձակալության հետ կապված այլ ծախսեր, արժեթղթերի թողարկման և տարածման հետ կապված ծախսեր:

Կորուստները՝

Կորուստները դասակարգվում են հետևյալ տեսակների՝ բնական կամ փաստացի այլ կորուստներ, պատահական կորուստներ:

Գույքի **բնական կորուստները** հետևանք են դրանցում ընթացող ֆիզիկաքիմիական պրոցեսների և օդերևութաբանական գործոնների ազդեցության, որոնք բացահայտվում են գույքի մթերման, պահպանման և իրացման պրոցեսում: Բնական կամ փաստացի այլ կորուստները նվազեցվում են նորմաների (չափերի) սահմաններում, դրանց տեղի ունենալու կամ հայտնաբերվելու տարվա ընթացքում, իսկ նորմաների (չափերի) բացակայության դեպքում այդ կորուստները համախառն եկամտից նվազեցման ենթակա չեն: Կորուստները պետք է բավարարեն հիմնավորվածության պայմաններին, այսինքն՝ համախառն եկամտից նվազեցման ենթակա են միայն փաստաթղթերով հիմնավորված փաստացի կորուստները:

Բնական կամ փաստացի այլ կորուստների նորմաներ (չափեր) սահմանված չլինելու կամ դրանք գերազանցող կորստի դեպքում նվազեցվում է այդ կորստի չափով՝

- վնաս պատճառողի կողմից կորուստն ամբողջությամբ (կամ մաս-մաս) կամովին հատույելու դեպքում՝ կորստի ամբողջական (կամ մաս-մաս) հատույման տարում, կամ՝
- վնաս պատճառած անձին չպարզելու հետևանքով նախաքննության մարմնի կողմից քրեական գործը կասեցնելու կամ կարճելու մասին որոշում ընդունելու դեպքում՝ վերջինիս ընդունման տարում, կամ՝
- անձին մեղավոր կամ անմեղ ճանաչելու դատավճիռ կայացնելու դեպքում՝ վերջինիս ուժի մեջ մտնելու տարում:

Պատահական կորուստ է համարվում գույքի (շենքեր, շինություններ և այլ հիմնական միջոցներ, ապրանքանյութական պաշարներ և այլ նյութական արժեքներ) փաստաթղթերով հիմնավորված փաստացի կորուստը (ոչնչացումը, վնասումը կամ որակական հատկանիշների անկումը), որը տեղի է ունենում հրդեհի, ջրհեղեղի, երկրաշարժի կամ այլ տարերային աղետի, նավարեկման, պատերազմի, մարտական գործողությունների, զինված հարձակման, զանգվածային անկարգությունների, ապստամբության կամ նման այլ արտակարգ իրադարձությունների, ինչպես նաև օրենսդրության փոփոխության (գործունեության տեսակի արգելում, ազգայնացում և այլն) հետևանքով (ներառյալ՝ տարերային աղետների հետևանքների կանխման կամ վերացման հետ կապված ծախսերը):

Գույքի պատահական կորուստների չափով նվազեցումը կատարվում է դրանց տեղի ունենալու կամ այն հայտնաբերվելու տարվա ընթացքում:

Այլ նվազեցումները՝

Այլ նվազեցումների թվին են դասվում, մասնավորապես՝

- անհուսալի դեբիտորական պարտքերի դուրսգրման համար պահուստ(աֆոնդ)ին կատարվող մասհանումները, իսկ այդ պարտքերի դուրսգրման դեպքում՝ այդ նպատակով ստեղծված պահուստ(աֆոնդ)ին կատարված մասհանումները գերազանցող գումարը,
- դուրս գրված անհուսալի կրեդիտորական պարտքերի մարման գումարները,
- հաշվետու տարում հայտնաբերված՝ դրան անմիջապես նախորդող 3 տարիներում ավել ցույց տրված եկամուտը (պակաս ցույց տրված նվազեցումը).
- ոչ առևտրային կազմակերպություններին, գրադարաններին, թանգարաններին, հանրակրթական դպրոցներին, տուն-գիշերօթիկներին, ծերանոցներին և մանկատներին, ինչպես նաև հոգեբուժական և հակաթոքախտային դիսպանսերներին և հիվանդանոցներին փոխանցված (տրամադրված) միջոցների (ապրանք, դրամական միջոցներ), նրանց մատուցված ծառայությունների արժեքը (բայց ոչ ավելի, քան համախառն եկամտի 0.25%-ը),

- վարձու աշխատող յուրաքանչյուր հաշմանդամի համար հաշվարկված աշխատավարձի և դրան հավասարեցված այլ վճարումների 150%-ը (նվազեցումը կատարվում է աշխատավարձի և դրան հավասարեցված այլ վճարումների մասով ծախսերից անկախ): Այդ նվազեցումը իրականացնելիս, որպես վարձու աշխատող հաշմանդամներ, բացի հիմնական գործունեության մեջ ներգրավված հաստիքային աշխատող հաշմանդամներից, ներառվում են նաև համատեղության կարգով այլ կազմակերպություններից աշխատանքի ընդունված հաշմանդամները և քաղաքացիա-իրավական բնույթի պայմանագրերի հիման վրա աշխատանքներ կատարող հաշմանդամները:

Շահութահարկի հաշվարկման նպատակով (բացառությամբ՝ բանկերի համար) դեբիտորական պարտքերի հնարավոր կորուստների պահուստ(աֆոնդ)ի ձևավորման, դեբիտորական ու կրեդիտորական պարտքերի անհուսալի ճանաչման և դուրս գրման կարգը հաստատված է Կառավարության 19.12.2002թ. N 2052-Ն որոշմամբ:

Կրեդիտորական պարտքը՝ կազմակերպությանն այլ անձանց (դեբիտորների) կողմից վճարման (այլ ձևով հատույման) ենթակա պարտքի գումարն է: **Կրեդիտորական պարտքը** (այդ թվում՝ աշխատանքի վարձատրության և դրան հավասարեցված այլ վճարումների, շահաբաժինների գծով)՝ կազմակերպության կողմից այլ անձանց (կրեդիտորներին) վճարման (այլ ձևով հատույման) ենթակա պարտքի գումարն է:

Եթե դեբիտորի պարտքի գումարը կազմակերպությանը չի գերազանցում 100,0 հազ. դրամը, ապա այն կետանցված դառնալու 366-րդ օրվանից ճանաչվում է անհուսալի, հակառակ դեպքում (100,0 հազ. դրամը գերազանցելու դեպքում) դեբիտորական պարտքը ճանաչվում է անհուսալի միայն այդ պարտքի գումարը բռնագանձելու վերաբերյալ դատարանի համապատասխան վճռի առկայության դեպքում, և երկրորդը՝ դեբիտորական պարտքը կարող է ճանաչվել անհուսալի պարտապանի սահմանված կարգով անվճարունակ (սնանկ) ճանաչվելու կամ պարտապան կազմակերպության լուծարվելու (պարտապան ֆիզիկական անձի մահվան) դեպքում (անկախ պարտքի մարման ժամկետից):

Ուշադրություն. Հարկվող շահույթը որոշելիս չի թույլատրվում նվազեցնել նախորդ տարիներին առաջացած վնասները, սակայն թույլատրվում է փաստաթղթերով հիմնավորված ծախսերի և փաստացի կորուստների բաշխում ոչ ռեզիդենտի և Հայաստանի Հանրապետու-

թյունում նրա ստորաբաժանման կամ վայրի միջև: Բաշխված ծախսերը ներառում են, մասնավորապես՝ կառավարչական և ընդհանուր վարչական ծախսերը (կատարված Հայաստանի Հանրապետությունում և նրա սահմաններից դուրս): Ընդ որում՝ բաշխվող ծախսերը ներառում են ոչ ռեզիդենտի կողմից իր ստորաբաժանման համար կատարված ծախսերը, որոնք անմիջականորեն չեն կատարվել այդ ստորաբաժանման կողմից, իսկ որպես կորուստ՝ Հայաստանի Հանրապետությունում իրականացվող գործունեության կապակցությամբ կրած կորուստները:

Հարկային հաշվառումը՝

Հարկման նպատակով եկամուտների և ծախսերի հաշվառումն իրականացվում է հաշվեգրման եղանակով՝ ելնելով ոչ ռեզիդենտի կողմից այդ եկամուտների ստացման իրավունքը ձեռք բերելու կամ դրա համար այդ ծախսերը ճանաչելու պահից (անկախ եկամտի փաստացի ստացման կամ վճարումների իրականացման ժամկետից) և հաշվի առնելով հետևյալ առանձնահատկությունները՝

- եկամտի ստացման իրավունքը համարվում է ձեռք բերված, եթե համապատասխան գումարը ենթակա է ոչ ռեզիդենտին անվերապահ վճարման (հատույցման) կամ ոչ ռեզիդենտը կատարել է գործարքից (կամ պայմանագրից) բխող պարտավորությունները, եթե նույնիսկ այդ իրավունքի բավարարման պահը հետաձգվել է, կամ վճարումներն իրականացվում են մաս-մաս,
- ոչ ռեզիդենտի կողմից ծառայություններ մատուցվելու դեպքում եկամտի ստացման իրավունքը համարվում է ձեռք բերված գործարքից բխող ծառայությունների մատուցումն ավարտելու (այդ թվում նաև՝ ըստ փուլերի) պահից,
- տոկոսների տեսքով եկամուտները ստանալու դեպքում եկամտի ստացման իրավունքը համարվում է ձեռք բերված պարտքի ժամկետը լրանալու պահից (եթե պարտքի ժամկետը ներառում է մի քանի հաշվետու ժամանակաշրջան, ապա հաշվետու ժամանակաշրջաններում եկամուտը բաշխվում է դրա հաշվեգրմանը համապատասխան),
- գույքը վարձակալության տալու դիմաց եկամուտներ ստանալու դեպքում եկամտի ստացման իրավունքը համարվում է ձեռք բերված վարձակալության պայմանագրի ժամկետը լրանալու պահից (եթե վարձակալության պայմանագրի ժամկետը ներառում է

մի քանի հաշվետու ժամանակաշրջան, ապա հաշվետու ժամանակաշրջաններում եկամուտը բաշխվում է դրա հաշվեգրմանը համապատասխան):

Անուղղակի մեթոդով հարկվող շահույթի (հարկային վնասի) որոշումը

Եթե ոչ ռեզիդենտն իր գործունեությունը իրականացնում է Հայաստանի Հանրապետությունում և նրա սահմաններից դուրս, չվարելով առանձնացված հաշվառում, ինչը թույլ չի տալիս որոշել ստորաբաժանման կամ վայրի միջոցով իրականացված գործունեությունից առաջացած հարկվող շահույթը (հարկային վնասը), ապա այն կարող է որոշվել հաշվարկի հիման վրա անուղղակի մեթոդով՝ ոչ ռեզիդենտի և հարկային տեսչության մարմնի միջև համաձայնեցված եղանակով, որը հիմք է ծառայում շահութահարկը հաշվարկելիս, քանի դեռ չկա դրա փոփոխման համար բավարար ծանրակշիռ պատճառ: Այսինքն՝ մեկ անգամ կիրառված եղանակը չպետք է փոփոխվի միայն այն պատճառով, որ հետագայում կիրառվելիք եղանակը թույլ կտա ստանալ առավել բարենպաստ արդյունքներ: Միաժամանակ՝ կոնկրետ անուղղակի մեթոդով հարկվող օբյեկտի որոշման ընդունման նախապատվությունը տրվում է ոչ ռեզիդենտին:

Ուշադրություն. *Անուղղակի մեթոդով հարկվող շահույթի որոշման ժամանակ հարկվող շահույթից նվազեցումներ (ուղղակի մեթոդով հաշվարկման տարբերակին համանման) չեն կատարվում:*

Անուղղակի մեթոդով ստորաբաժանման կամ վայրի գործունեությունից ստացված հարկվող շահույթը կարող է որոշվել՝

- ոչ ռեզիդենտի համընդհանուր գործունեության հասույթում Հայաստանի Հանրապետությունում գործունեությունից ստացած ապրանքների (ծառայությունների) իրացումից ընդհանուր հասույթի տեսակարար կշռով:

Օրինակ. *Ոչ ռեզիդենտը իր գործունեությունը իրականացրել է մի քանի երկրներում (այդ թվում՝ Հայաստանի Հանրապետությունում՝ ստորաբաժանման միջոցով), որոնց գծով առանձնացված հաշվառում չի վարվել, և հարկվող շահույթը որոշվել է ոչ ռեզիդենտի համընդհանուր գործունեության հասույթում Հայաստանի Հանրապետությունում գործունեությունից ստացած ապրանքների*

րի (ծառայությունների) իրացումից ընդհանուր հասույթի տեսակարար կշռով (նշ ռեզիդենտի և հարկային տեսչության մարմնի միջև համաձայնեցված եղանակով)։

հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներ՝ 9,8 մլն. դրամ

նշ ռեզիդենտի համընդհանուր գործունեությունից հասույթ՝ 49,0 մլն. դրամ

տեսակարար կշիռ $(9,8/49,0 \times 100\%)$ ՝ 20%

նշ ռեզիդենտի համընդհանուր ստացված շահույթ՝ 16,0 մլն. դրամ
հարկվող շահույթը $(16,0 \times 20\%)$ ՝ 3,2 մլն. դրամ

Որպես նշ ռեզիդենտի համընդհանուր գործունեության հասույթ և Հայաստանի Հանրապետությունում գործունեությունից ստացված ապրանքների (ծառայությունների) իրացումից հասույթ (այդ թվում՝ արտաքին տնտեսական գործունեությունից ստացված եկամուտները) ընդունվում են հարկման նպատակով ընդունվող համապատասխան մեծությունները։

- նշ ռեզիդենտի համընդհանուր ծախսերում Հայաստանի Հանրապետությունում իրականացված գործունեության հետ կապված ծախսերի տեսակարար կշռով։

Օրինակ. Ոչ ռեզիդենտը իր գործունեությունը իրականացրել է մի քանի երկրներում (այդ թվում՝ Հայաստանի Հանրապետությունում՝ ստորաբաժանման միջոցով), որոնց գծով առանձնացված հաշվառում չի վարվել, և հարկվող շահույթը որոշվել է նշ ռեզիդենտի համընդհանուր ծախսերում Հայաստանի Հանրապետությունում իրականացված գործունեության հետ կապված ծախսերի տեսակարար կշռով (նշ ռեզիդենտի և հարկային տեսչության մարմնի միջև համաձայնեցված եղանակով)։

Հայաստանի Հանրապետությունում նշ ռեզիդենտի

ստորաբաժանման իրականացված գործունեության հետ կապված ծախսեր՝ 24,0 մլն. դրամ

նշ ռեզիդենտի համընդհանուր ծախսեր՝ 160,0 մլն. դրամ

տեսակարար կշիռ $(24,0/160,0 \times 100\%)$ ՝ 15%

նշ ռեզիդենտի համընդհանուր ստացված շահույթ՝ 16,0 մլն. դրամ
հարկվող շահույթ $(16,0 \times 15\%)$ ՝ 2,4 մլն. դրամ

Որպես ոչ ռեզիդենտի համընդհանուր ծախսեր և Հայաստանի Հանրապետությունում իրականացված գործունեության հետ կապված ծախսեր (այդ թվում՝ բաշխվող ծախսեր) ընդունվում են հարկման նպատակով ընդունվող համապատասխան մեծությունները:

- ոչ ռեզիդենտի համընդհանուր անձնակազմում Հայաստանի Հանրապետությունում զբաղված անձնակազմի տեսակարար կշռով: Ընդ որում՝ նշված տեսակարար կշիռները կիրառվում են ոչ ռեզիդենտի համընդհանուր ստացված հարկվող շահույթի նկատմամբ:

Օրինակ. Ոչ ռեզիդենտը իր գործունեությունը իրականացրել է մի քանի երկրներում (այդ թվում՝ Հայաստանի Հանրապետությունում՝ ստորաբաժանման միջոցով), որոնց գծով առանձնացված հաշվառում չի վարվել, և հարկվող շահույթը որոշվել է ոչ ռեզիդենտի համընդհանուր անձնակազմում Հայաստանի Հանրապետությունում զբաղված անձնակազմի տեսակարար կշռով (ոչ ռեզիդենտի և հարկային տեսչության մարմնի միջև համաձայնեցված եղանակով):

Հայաստանում ստորաբաժանման անձնակազմի թվաքանակը՝	22 աշխատող
ոչ ռեզիդենտի անձնակազմի համընդհանուր թվաքանակը՝	200 աշխատող
տեսակարար կշիռ $(22/200 \times 100\%)$ ՝	11%
ոչ ռեզիդենտի համընդհանուր ստացված շահույթ՝	16,0 մլն. դրամ
հարկվող շահույթ $(16,0 \times 11\%)$ ՝	1,76 մլն. դրամ

Շահութահարկի հաշվարկումն ու վճարումը

Հայաստանի Հանրապետությունում ստորաբաժանում կամ վայր ունեցող ոչ ռեզիդենտի շահութահարկի հաշվարկը կատարում է հարկային տեսչության մարմինը՝ ոչ ռեզիդենտի (լիազոր անձի) ներկայացրած տարեկան եկամուտների մասին հայտարարագրի հիման վրա՝ 20% դրույքաչափով: Վճարման ենթակա շահութահարկի չափը հաշվետու տարում որոշվում է որպես գործունեությունից ստացված տարեկան շահութահարկի և կիսամյակային կանխավճարների գումարի (սահմանված դեպքերում նաև՝ Հայաստանի Հանրապետությունում պահված շահութահարկի գումարների) տարբերություն:

Հայտարարագիրը ներկայացվելուց 10 օրվա ընթացքում հարկատուին տրվում է սահմանված ձևով վճարման ծանուցագիր հաշվարկ-

ված շահութահարկի վերջնական գումարի վերաբերյալ: Սահմանված կարգով (վերջնա)հաշվարկների իրականացումից հետո բյուջե լրացուցիչ վճարման ենթակա շահութահարկը վճարվում է կամ գերավճարը հատուցվում է վճարման ծանուցագիրը ստանալուց հետո 1 ամսվա ընթացքում՝ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով:

Ոչ ռեզիդենտի դիմումի հիման վրա հարկային տեսչության մարմինը տալիս է համապատասխան տեղեկանք՝ Հայաստանի Հանրապետությունում ոչ ռեզիդենտի վճարած հարկերի մասին: Այդ տեղեկանքում շահութահարկի գումարի մեջ մտցվում է նաև այն գումարը, որը պետք է վճարված լիներ Հայաստանի Հանրապետությունում, սակայն չի վճարվել օրենքով սահմանված հարկային արտոնություններից օգտվելու հետևանքով:

Տարեկան եկամուտների մասին հայտարարագրի ներկայացումը

Հաշվետու տարում հայաստանյան աղբյուրներից եկամուտներ ստացող ոչ ռեզիդենտը հաշվետու տարվան հաջորդող ապրիլի 15-ից ոչ ուշ հարկային տեսչության մարմին է ներկայացնում տարեկան եկամուտների մասին հայտարարագիր, ինչպես նաև կամայական (իր կողմից որոշված) ձևով հաշվետվություն իր գործունեության մասին:

Հաշվետու տարում հայաստանյան աղբյուրներից եկամուտներ ստացող ոչ ռեզիդենտները տարեկան եկամուտների մասին հայտարարագիր և իր գործունեության մասին կամայական ձևով հաշվետվություն չեն ներկայացնում միայն այն դեպքերում, երբ Հայաստանի Հանրապետությունում ստորաբաժանում չունեցող ոչ ռեզիդենտները հայաստանյան աղբյուրներից եկամուտներ են ստացել բացառապես արտաքին տնտեսական գործունեությունից կամ ստացել են բացառապես այնպիսի եկամուտներ, որոնցից հարկը հաշվարկելու, պահելու (գանձելու) և պետական բյուջե վճարելու պարտավորությունը դրված է հարկային գործակալների վրա:

Ուշադրություն. *Ոչ ռեզիդենտները հայտարարագրում են հաշվետու տարվա ընթացքում հայաստանյան աղբյուրներից ստացված բոլոր եկամուտները (այդ թվում՝ արտաքին տնտեսական գործունեությունից ստացված եկամուտները), բացառությամբ ոչ ռեզիդենտի ստորաբաժանման գործունեության արդյունք չհանդիսացող այն եկամուտների, որոնցից հարկը հաշվարկելու, պահելու (գանձելու) և պետական բյուջե վճարելու պարտավորությունը դրված է հարկային գործակալների վրա:*

Հայաստանի Հանրապետությունում ստորաբաժանում ունեցող ոչ ռեզիդենտները տարեկան եկամուտների մասին հայտարարագիրը և իր գործունեության մասին կամայական ձևով հաշվետվությունը ներկայացնում են անկախ շահութահարկի գծով արտոնություններից օգտվելու և հարկվող շահույթ չունենալու հանգամանքից, ինչպես նաև հարկվող շահույթի որոշման մեթոդներից (ուղղակի, անուղղակի):

Ոչ ռեզիդենտի Հայաստանի Հանրապետության ստորաբաժանումը հաշվետու տարվան հաջորդող ապրիլի 15-ից ոչ ուշ հարկային տեսչության մարմին է ներկայացնում նաև հաշվապահական (ֆինանսական) հաշվետվություններ, որտեղ ներառվում են միայն այն տվյալները, որոնք անմիջականորեն վերաբերում են ոչ ռեզիդենտի Հայաստանի Հանրապետությունում առանձնացված ստորաբաժանմանը (այսինքն՝ չի պահանջվում այդ հաշվետվություններում ներառել ոչ ռեզիդենտի ամբողջ գործունեությանը վերաբերող տվյալներ):

Շահութահարկի կանխավճարների կատարումը

Եթե ստորաբաժանման միջոցով գործունեություն իրականացնող ոչ ռեզիդենտի նախորդ տարվա շահութահարկի գումարը գերազանցում է 2,0 մլն. դրամը, ապա ոչ ռեզիդենտը տարվա ընթացքում (կիսամյակը մեկ) կատարում է շահութահարկի կանխավճարների մուծումներ՝ նախորդ տարվա շահութահարկի փաստացի գումարի 1/4-րդ չափով (հավասար բաժիններով), մինչև հաշվետու տարվա հուլիսի 1-ը և դեկտեմբերի 31-ը:

Ոչ ռեզիդենտները նվազագույն շահութահարկի գումարներ (ամսական, տարեկան) չեն հաշվարկում և չեն վճարում:

Ոչ ռեզիդենտի հարկումը հարկային գործակալի կողմից

Ոչ ռեզիդենտներին եկամուտներ վճարելու դեպքում եկամտի վճարման աղբյուրի մոտ առաջանում է շահութահարկը պահելու (գանձելու) և պետական բյուջե փոխանցելու պարտավորություն, եթե տվյալ գործարքի շրջանակներում՝

- վճարված եկամուտները համապատասխանում են հայաստանյան աղբյուրներից վճարված եկամուտների հասկացությանը,
- եկամուտները վճարվել են, այլ ոչ թե հաշվեգրվել:

Վճարված եկամուտները հայաստանյան աղբյուրներին վերագրելու համար կիրառվում է տարածքային սկզբունքը (այսինքն՝ եկամուտները պետք է ստացված լինեն Հայաստանի Հանրապետության տա-

րածքում), բացառությամբ ծառայությունների մատուցումից ստացված եկամուտների և մի շարք այնպիսի եկամուտների, որոնց բնույթից էլենլով դժվար է իրականացնել նման տարանջատումը և այդ մասով կիրառվում է այլ սկզբունք՝ քանի դեռ հարկային գործակալը չի հիմնավորում այդ եկամուտների առաջացման աղբյուրները, այն դիտվում է որպես հայաստանյան աղբյուրներից վճարված:

Չնայած նրան, որ արտաքին տնտեսական գործունեությունը վերագրվում է հայաստանյան աղբյուրներին՝ Հայաստանի Հանրապետությունում այդ եկամուտները շահութահարկով հարկման ենթակա չեն: Միաժամանակ, ոչ ռեզիդենտին հայաստանյան աղբյուրներից եկամուտներ վճարելու դեպքում չի իրականացվում վերջինիս կողմից կատարված ծախսերի չափով նվազեցում: Դա վերաբերում է նաև գույքի հավելաճի ձևով վճարվող եկամուտներին, քանի որ այդ դեպքում որպես հայաստանյան աղբյուր համարվում է ոչ ռեզիդենտի կողմից գույքի ձեռքբերման և օտարման գների տարբերությունը (հավելվածը):

Որպես եկամտի փաստացի վճարում դիտվում են ոչ միայն դրամական վճարումները (կանխիկ կամ անկանխիկ), այլև բնամթերային (այդ թվում՝ փոխանակման գործարքների միջոցով) վճարումները, ինչպես նաև ոչ ռեզիդենտի և հարկային գործակալի միջև կատարված հաշվանցումները, որոնց արդյունքում նվազում է հարկային գործակալի պարտավորությունը տվյալ ոչ ռեզիդենտի նկատմամբ:

Եկամտի վճարման աղբյուրի մոտ շահութահարկ չի պահվում, եթե՝

- այդ եկամուտները (բացառությամբ՝ շահաբաժինների) վճարվել են ոչ ռեզիդենտի առանձնացված ստորաբաժանմանը (մասնաճյուղ, ներկայացուցչություն) և այդ փաստը հիմնավորվում է համապատասխան փաստաթղթերով (մասնավորապես՝ հարկային մարմնի կողմից տրված համապատասխան տեղեկանքը),
- հայաստանյան աղբյուրներից եկամուտներ վճարվում են ոչ ռեզիդենտին, որի գրանցման (ինկորպորացիայի) երկրի հետ գործում է կրկնակի հարկումը բացառելու վերաբերյալ Համաձայնագիր, ըստ որի վճարված եկամուտների մասով հարկերը վճարվում են ոչ ռեզիդենտի գրանցման (ինկորպորացիայի) երկրում: Այս դեպքում անհրաժեշտ է սերտիֆիկատ-դիմումի առկայությունը: Վերջինիս բացակայության դեպքում հարկային գործակալը չի ազատվում ոչ ռեզիդենտի շահութահարկի հաշվարկման և վճարման պարտավորությունից:

Հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներից զանձվող շահութահարկի դրույքաչափի նվազեցման կամ հարկումից ազատման մասին սերտիֆիկատ-դիմումի, ինչպես նաև հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներից զանձված հարկի գումարի վերադարձման մասին սերտիֆիկատ-դիմումի լրացման և ներկայացման կարգերը սահմանված են Կառավարության 07.10.2004թ. N 1398-Ն որոշմամբ:

Համաձայն «Հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներից զանձվող հարկի դրույքաչափի նվազեցման կամ հարկումից ազատման մասին սերտիֆիկատ-դիմումի լրացնելու և ներկայացնելու» կարգի՝ սերտիֆիկատ-դիմումը լրացվում է 4 օրինակից, որն ամրագրվում է դիմողի պաշտոնատար անձի ստորագրությամբ և կնիքով՝ նշելով լրացման վայրն ու ամսաթիվը: Սերտիֆիկատ-դիմումի օրինակները նախատեսված են՝

1-ին օրինակը՝ կրկնակի հարկումը բացառելու մասին պայմանագրի իմաստով դիմողի ռեզիդենտության պետության իրավասու մարմին հանդիսացող ֆինանսական (հարկային) մարմնի համար,

2-րդ օրինակը՝ դիմողի համար,

3-րդ օրինակը՝ հարկային գործակալի համար,

4-րդ օրինակը՝ համապատասխան հարկային տեսչության համար:

Դիմողի կողմից լրացված սերտիֆիկատ-դիմումի բոլոր օրինակները ներկայացվում են կրկնակի հարկումը բացառելու մասին պայմանագրի իմաստով իր ռեզիդենտության պետության իրավասու մարմին հանդիսացող ֆինանսական (հարկային) մարմին՝ պայմանագրի իմաստով դիմողի ռեզիդենտության փաստը հաստատելու նպատակով:

Հաստատված սերտիֆիկատ-դիմումի օրինակները ներկայացվում են ՀՀ ԿԱ ՀՊԾ: Դիմումի հետ մեկտեղ ներկայացվում է նաև այն փաստաթղթերի պատճենները, որոնք հաստատում են ստացվող եկամուտը որպես այդպիսին հանդիսանալու փաստը: ՀՀ ԿԱ ՀՊԾ-ը սերտիֆիկատ-դիմումի օրինակների լրացման ճշտությունն ուսումնասիրելուց հետո 10 օրվա ընթացքում դրանք վերահասցեագրում է դիմողին եկամուտներ վճարող հարկային գործակալի հաշվառման հարկային տեսչություն՝ սերտիֆիկատ-դիմումը հաստատելու նպատակով: Հաստատումից հետո 5 օրվա ընթացքում սերտիֆիկատ-դիմումի օրինակները հարկային տեսչության կողմից վերադարձվում են դիմողին, իսկ պատճեն ներկայացվում է ՀՀ ԿԱ ՀՊԾ, որն էլ, իր հերթին, 10 օրվա ընթացքում այն տրամադրում է ՀՀ ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարությանը:

Սերտիֆիկատ-դիմումի I, II, III և IV բաժինները լրացվում են դիմողի կողմից: V բաժինը լրացվում է կրկնակի հարկումը բացառելու մասին համաձայնագրի իմաստով իրավասու մարմին հանդիսացող ֆինանսական (հարկային) մարմնի կողմից, որտեղ այն նշում է պետության անվանումը, որի ռեզիդենտն է հանդիսանում դիմողը՝ ընթացիկ տարվա ընթացքում: Բաժինն ամրագրվում է համապատասխան պաշտոնատար անձի ստորագրությամբ ու կնիքով, և նշվում են լրացման վայրն ու ամսաթիվը: VI բաժինն ամրագրվում է հարկային տեսչության պետի ստորագրությամբ ու կնիքով, և նշվում է լրացման ամսաթիվը:

Ուշադրություն. Հարկային գործակալը ոչ ռեզիդենտին եկամուտ վճարելիս հարկի պահումից ազատվում է սերտիֆիկատ-դիմումի՝ հարկային տեսչության կողմից հաստատման ամսաթվից սկսած: Իսկ մինչ այդ, նա պարտավոր է հարկը պահել ընդհանուր սահմանված կարգով: Այսպես՝ եթե ոչ ռեզիդենտին եկամուտը վճարվել է 08.02.2006թ., իսկ հարկային գործակալի մոտ առկա է սերտիֆիկատ-դիմում՝ հարկումից ազատման վերաբերյալ, որը հաստատվել է հարկային տեսչության կողմից 13.04.2006թ., ապա այդ դեպքում հարկային գործակալը պարտավոր է շահութահարկը հաշվարկել և բյուջե վճարել, քանի որ եկամտի վճարման պահին չկար դեռևս հիմք՝ պարտավորությունները չկատարելու համար:

Համաձայն «Հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներից գանձված հարկի վերադարձման մասին սերտիֆիկատ-դիմումի լրացնելու և ներկայացնելու» կարգի՝ սերտիֆիկատ-դիմումը և դրա հավելվածը լրացվում են 4 օրինակից: Սերտիֆիկատ-դիմումն ամրագրվում է դիմողի պաշտոնատար անձի ստորագրությամբ և կնիքով՝ նշելով լրացման վայրն ու ամսաթիվը: Սերտիֆիկատ-դիմումի օրինակները նախատեսված են՝

1-ին օրինակը՝ կրկնակի հարկումը բացառելու մասին պայմանագրի իմաստով դիմողի ռեզիդենտության պետության իրավասու մարմին հանդիսացող ֆինանսական (հարկային) մարմնի համար,

2-րդ օրինակը՝ դիմողի համար,

3-րդ օրինակը՝ համապատասխան հարկային տեսչության համար,

4-րդ օրինակը՝ ՀՀ ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարության համար:

Դիմողի կողմից լրացված սերտիֆիկատ-դիմումի բոլոր օրինակները ներկայացվում են կրկնակի հարկումը բացառելու մասին համաձայնագ-

րի իմաստով իր ռեզիդենտության պետության իրավասու մարմին հանդիսացող ֆինանսական (հարկային) մարմին՝ համաձայնագրի իմաստով դիմողի ռեզիդենտության փաստը հաստատելու նպատակով: Հաստատված սերտիֆիկատ-դիմումի օրինակները ներկայացվում են ՀՀ ԿԱ ՀՊԾ: Վերջինս սերտիֆիկատ-դիմումի օրինակների լրացման ճշտությունն ուսումնասիրելույ հետո 10 օրվա ընթացքում դրանք վերահասցեագրում է դիմողին եկամուտներ վճարող հարկային գործակալի հաշվառման հարկային տեսչություն՝ դիմողին վճարված եկամուտների, դրանցից եկամտի վճարման աղբյուրի մոտ պահված (գանձված) հարկի գումարների չափն ու հարկի գումարը դիմողին վճարված ամբողջ (համախառն) գումարից պահված (գանձված) լինելու փաստն օրենքով սահմանված կարգով ուսումնասիրելու նպատակով: Ուսումնասիրության մասին մանրամասն տեղեկանքը և սերտիֆիկատ-դիմումի օրինակը 5 օրվա ընթացքում ներկայացվում են ՀՀ ԿԱ ՀՊԾ, որն էլ, իր հերթին, 5 օրվա ընթացքում սերտիֆիկատ-դիմումը վերադարձնում է դիմողին: Դիմողը սերտիֆիկատ-դիմումը ներկայացնում է ՀՀ ֆինանսների և էկոնոմիկայի նախարարության՝ հարկի գումարները հետ ստանալու նպատակով:

Սերտիֆիկատ-դիմումի I, II, III և IV բաժիններն ու «Վերադարձում» տողը լրացվում են դիմողի կողմից: V բաժինը լրացվում է կրկնակի հարկումը բացառելու մասին համաձայնագրի իմաստով իրավասու մարմին հանդիսացող ֆինանսական (հարկային) մարմնի կողմից, որտեղ այն նշում է պետության անվանումը, որի իմաստով ռեզիդենտ է հանդիսանում դիմողը: Բաժինն ամրագրվում է համապատասխան պաշտոնատար անձի ստորագրությամբ ու կնիքով, և նշվում են լրացման վայրն ու ամսաթիվը: VI բաժինը լրացվում է հարկային տեսչության կողմից, որտեղ նշվում է փաստացի վերադարձման ենթակա գումարը: Բաժինն ամրագրվում է հարկային տեսչության պետի ստորագրությամբ ու կնիքով, և նշվում է լրացման ամսաթիվը:

Ոչ ռեզիդենտին հայաստանյան աղբյուրներից եկամուտներ վճարելիս եկամտի վճարման աղբյուրի մոտ հարկային գործակալները շահութահարկը պահում (գանձում) են հետևյալ **դրույթաչափերով**

- 5%՝ եթե դրանք ապահովագրական հատույումներ, վերաապահովագրական վճարներ և փոխադրման (ֆրախտի) դիմաց ստացված եկամուտներ են,
- 10%՝ մնացած եկամուտներից,
- 0%՝ շահաբաժիններ, եթե միաժամանակ առկա են հետևյալ պայմանները՝

- ա) շահաբաժինները ստացող ոչ ռեզիդենտն այդ եկամուտների մասով ենթակա չէ շահութահարկով հարկման այն երկրում, որի ռեզիդենտն է հանդիսանում,
- բ) մասնակցությունը (բաժնետոմսը, բաժնեմասը, փայաբաժինը), որի դիմաց ստացվում են շահաբաժինները, ոչ ռեզիդենտին է պատկանել ոչ պակաս, քան 2 օրացույցային տարվա ընթացքում,
- գ) շահաբաժիններ բաշխող ռեզիդենտի կանոնադրական կապիտալում շահաբաժիններ ստացող ոչ ռեզիդենտի մասնակցությունը շահաբաժինների բաշխմանն անմիջապես նախորդող 2 օրացույցային տարիների ընթացքում կազմել է ոչ պակաս, քան կանոնադրական կապիտալի 25%-ը,
- դ) շահաբաժիններ ստացող ոչ ռեզիդենտը հանդիսանում է դրանց փաստացի սեփականատերը,
- ե) շահաբաժինները բաշխող կազմակերպությանն է ներկայացվում Կառավարության 01.04.2002թ. N 301 որոշմամբ հաստատված կարգով համապատասխան տարածքային հարկային մարմնի տեղեկանքն այն մասին, որ այդ եկամուտները ստացող ոչ ռեզիդենտը բավարարում է վերը նշված «ա»-«դ» ենթակետերով սահմանված պայմանները: Այդ նպատակով շահաբաժիններ ստացող ոչ ռեզիդենտը կամ նրա լիազորված անձը գրավոր դիմում է շահաբաժիններ բաշխող կազմակերպության գտնվելու (հաշվառման) վայրի հարկային տեսչության մարմին: Դիմումում նշվում են ոչ ռեզիդենտի լրիվ անվանումը, ոչ ռեզիդենտի ռեզիդենտության պետությունը, շահաբաժիններ վճարող կազմակերպության լրիվ անվանումը, այն ժամանակահատվածը, որի համար բաշխվում են շահաբաժինները, և շահաբաժինների վճարման ժամկետը: Դիմումին կցվում են նաև ոչ ռեզիդենտի՝ ստացվող շահաբաժինների նկատմամբ փաստացի սեփականությունը հաստատող փաստաթղթերը (մասնավորապես, քաղվածք բաժնետիրական ընկերության բաժնետոմսերի սեփականատերերի ռեեստրից): Տարածքային հարկային տեսչության մարմինը դիմումն ստանալուց 5 աշխատանքային օրվա ընթացքում դիմումի և դիմումին կից ներկայացված փաստաթղթերի պատճենները ներկայացնում է ՀՀ ԿԱ հարկային պետական ծառայություն: Վերջինս էլ այդ պատճենները ստանալուց հետո 5 աշխատանքային օրվա ընթացքում գրավոր դիմում է հայաստանյան աղբյուր-

ներից շահաբաժիններ ստացող ոչ ռեզիդենտի ռեզիդենտության պետության համապատասխան գերատեսչություն՝ այդ պետությունում հարկվող տարվա ընթացքում շահաբաժինները հարկման ենթակա չլինելու փաստը պարզելու նպատակով: Հարցման արդյունքների մասին գրավոր պատասխանն ստանալուց հետո ՀՀ ԿԱ հարկային պետական ծառայությունը 5 աշխատանքային օրվա ընթացքում դրա մասին գրավոր հայտնում է ոչ ռեզիդենտին շահաբաժիններ բաշխող կազմակերպության գտնվելու (հաշվառման) վայրի տարածքային հարկային տեսչության մարմնին, որն էլ 5 աշխատանքային օրվա ընթացքում դիմողին է տրամադրում տեղեկանքը, եթե հայաստանյան աղբյուրներից շահաբաժիններ ստացող ոչ ռեզիդենտի ռեզիդենտության պետությունում շահաբաժինները ենթակա չեն հարկման՝ հայաստանյան աղբյուրներից շահաբաժինների վճարման տարվա ընթացքում, և շահաբաժիններ ստացող ոչ ռեզիդենտը հանդիսանում է շահաբաժինների փաստացի սեփականատերը: Հակառակ դեպքում՝ հայաստանյան աղբյուրներից շահաբաժիններ ստացող ոչ ռեզիդենտի ռեզիդենտության պետությունում շահաբաժինների հարկման ենթակա լինելու կամ ստացվող շահաբաժինների փաստացի սեփականատեր չհանդիսանալու դեպքում շահաբաժիններ բաշխող կազմակերպության գտնվելու (հաշվառման) վայրի տարածքային հարկային տեսչության մարմինը գրավոր մերժում է տեղեկանքի տրամադրումը:

Ուշադրություն. 0% դրույքաչափով շահաբաժինների հարկումը եկամտի վճարման աղբյուրի մոտ կիրառվում է միայն 01.01.2001թ.-ից հետո ֆինանսական տարիների արդյունքներով առաջացած շահաբաժինների նկատմամբ:

Տոկոսներից մինչև 01.07.2001թ. շահութահարկը հաշվարկվում է 0% դրույքաչափով, 01.07.2001 թ.-01.07.2002 թ. ընկած ժամանակահատվածում ստացվող տոկոսներից շահութահարկը հաշվարկվում և վճարվում է 5% դրույքաչափով, 01.07.2002 թ. ստացվող տոկոսներից շահութահարկը հաշվարկվում և վճարվում է 10% դրույքաչափով:

Աղբյուրի մոտ շահութահարկի պահումը (զանձումը) հարկային գործակալը իրականացնում է ոչ ռեզիդենտին վճարվող եկամտի ընդհանուր գումարից: Շահութահարկի պահումը (զանձումը) իրականացվում է յուրաքանչյուր վճարման դեպքում:

Հարկային գործակալի պահած (գանձած) գումարները համարվում են Հայաստանի Հանրապետությունում ոչ ռեզիդենտի վճարած շահութահարկի վերջնական գումար (բացառությամբ՝ այն դեպքի, երբ ոչ ռեզիդենտը Հայաստանի Հանրապետությունում գործունեություն է իրականացնում ստորաբաժանման կամ հարկային տեսչության մարմնի կողմից ճանաչված վայրի միջոցով, և այդ եկամուտը ստորաբաժանման կամ ճանաչված վայրի գործունեության արդյունք է):

Հարկային գործակալները՝

- պահված (գանձված) շահութահարկի գումարը ոչ ռեզիդենտին եկամուտների վճարման ամսվան հաջորդող ամսվա 5-ից ոչ ուշ վճարում են պետական բյուջե,
- եռամսյակը մեկ (հաջորդ եռամսյակի երկրորդ ամսվա 1-ից ոչ ուշ) սահմանված ձևով իրենց գտնվելու (հաշվառման) վայրի հարկային մարմին ներկայացնում են ամփոփ հաշվարկ (անցած եռամսյակում ոչ ռեզիդենտներին վճարված եկամուտների, պահված և պետական բյուջե վճարված շահութահարկի գումարների մասին): Ընդ որում՝ նախորդ հաշվետու ժամանակաշրջանների համար ներկայացված ամփոփ հաշվարկներում սխալներն ինքնուրույն հայտնաբերելու դեպքում կարող են հարկային մարմին ներկայացնել ճշտված հաշվարկ, որի հիման վրա կատարվում է այդ ժամանակաշրջանների համար հարկային պարտավորությունների վերահաշվարկ:

Հարկային մարմինների կողմից իրականացվող ստուգումների ընթացքում կամ ստուգումների ավարտից հետո՝ հարկային գործակալների կողմից հարկային մարմիններ ներկայացվող ստուգվող կամ արդեն ստուգված ժամանակաշրջաններին վերաբերող հարկային հաշվարկների ճշտում չի իրականացվում,

- հարկային օրենսդրությունը խախտելու համար պատասխանատվություն են կրում սահմանված ընդհանուր կարգով:

Ձեռնարկատիրական գործակալը ոչ ռեզիդենտի հետ կնքված պայմանագրի շրջանակներում իրականացնում է առանձնացված հաշվառում: Ձեռնարկատիրական գործակալը ոչ ռեզիդենտին (ու՜մ վայր է հանդիսանում ձեռնարկատիրական գործակալը) վճարած գումարներից շահութահարկի պահումը (գանձումը) և պետական բյուջե փոխանցումը կատարում է հարկային գործակալների համար սահմանված կարգով:

Օրինակ. Հայկական կազմակերպության և ոչ ռեզիդենտի միջև կնքված պայմանագրի համաձայն ոչ ռեզիդենտը իր կողմից պատրաստված արտադրանքը (երաշխիքային ժամկետ ունեցող ապրանքները) մատակարարում է հայկական կազմակերպությանը: Ոչ ռեզիդենտից ձեռք բերված ապրանքները Հայաստանի Հանրապետությունում իրացման արդյունավետությունը բարձրացնելու և ոչ ռեզիդենտի արտադրված ապրանքներով նոր շուկա գրավելու նպատակով հայկական կազմակերպությանը հանձնարարվում է ապահովել՝

- վաճառված ապրանքների գծով երաշխիքային նորոգում և սպասարկում՝ ըստ ոչ ռեզիդենտի ներկայացված տեխնոլոգիայով, որի համար ոչ ռեզիդենտից պարբերաբար տրամադրվում են պահեստամասեր և որոնց հաշվառումը վերահսկվում է ոչ ռեզիդենտի կողմից,
- իրացվող ապրանքների գծով հաճախորդներին կատալոգների (որտեղ գովազդվում են ոչ ռեզիդենտի արտադրանքը) անհատույց տրամադրում, որոնք պարբերաբար տրամադրվում են ոչ ռեզիդենտի կողմից:

Տվյալ դեպքում ապրանքների մատակարարման գծով ոչ ռեզիդենտի կողմից ստացված եկամուտները հանդիսանում են արտաքին տնտեսական գործունեությունից ստացված եկամուտներ և Հայաստանի Հանրապետությունում հարկման ենթակա չեն: Վաճառված ապրանքների գծով երաշխիքային նորոգման և սպասարկման, ինչպես նաև կատալոգների անհատույց տրամադրման գծով հայկական կազմակերպությունը հանդիսանում է ոչ ռեզիդենտի ձեռնարկատիրական գործակալ և այդ գործունեության մասով վարում է առանձնացված հաշվառում (մասնավորապես, այդ գործունեությունից ստացված արդյունքը հաշվի չի առնվում հայկական կազմակերպության տարեկան շահութահարկի հաշվարկի մեջ):

Շահութահարկի արտոնությունները

- շահութահարկի վճարումից ազատում.

Շահութահարկի վճարումից ազատվում են գյուղատնտեսական արտադրանքի արտադրությամբ զբաղված հարկատուները իրենց կողմից գյուղատնտեսական արտադրանքի իրացումից ստացված եկամտի, ինչպես նաև հիմնական միջոցների և այլ ակտիվների իրացումից ստացված և այլ եկամուտների մասով,

եթե վերջիններիս տեսակարար կշիռը համախառն եկամտի մեջ չի գերազանցում 10%-ը,

■ **շահութահարկի վճարման ժամկետի հետաձգում`.**

Մինչև 2009 թվականի հունվարի 1-ն իրականացված` խմելու և ոռոգման ջրի մատակարարման, կեղտաջրերի հեռացման և մաքրման գծով բնակչությանը, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքային և գյուղական համայնքներին, ջրօգտագործողների ընկերություններին, ջրօգտագործողների ընկերությունների միություններին, համատիրություններին, բազմաբնակարան շենքի սպասարկում (կառավարում) իրականացնող անձանց մատուցվող ծառայությունների (գործարքների), ինչպես նաև «Գնումների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքին համապատասխան պետական գնումների շրջանակներում ապրանքների մատակարարման և ծառայությունների մատուցման գծով շահութահարկի վճարման ժամկետը հետաձգվում է մինչև դրանց իրացման դիմաց վճարման հաշվետու ժամանակաշրջանը:

Նշված գործարքների (գործառնությունների) և ծառայությունների մասով ևս եկամտուների և ծախսերի հաշվառումն իրականացվում է հաշվեգրման եղանակով:

Շահութահարկի արտոնություններից օգտվող ոչ ռեզիդենտները յուրաքանչյուր արտոնության մասով վարում են եկամուտների և նվազեցումների առանձնացված հաշվառում: Նման առանձնացված հաշվառման վարման անհնարինության դեպքում ընդհանուր արտադրական և ընդհանուր տնտեսական ծախսերը (օրինակ` կառավարման ապարատի աշխատավարձ, պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարներ, կառավարման տեխնիկական միջոցների և ոչ արտադրական (ընդհանուր տնտեսական) նշանակության հիմնական միջոցների նորոգում, պահպանում և շահագործում, խորհրդատվական և տեղեկատվական ծառայություններ, գրասենյակային, փոստային, հեռախոսային, հեռագրային և նմանատիպ այլ ծախսեր), որոնք ըստ գործունեության առանձին տեսակների հնարավոր չէ առանձնացնել, բաշխում են ելնելով ընդհանուր համախառն եկամտի մեջ գործունեության առանձին տեսակների գծով ստացված համախառն եկամուտների տեսակարար կշիռներից:

2.

ՈՉ ՌԵԶԻԴԵՆՏԸ ՈՐՊԵՍ ՇԱՐԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼ

Շահութահարկի գծով

Ոչ ռեզիդենտը Հայաստանի Հանրապետությունում այլ ոչ ռեզիդենտներին եկամուտներ վճարելիս պարտավոր է հայաստանյան աղբյուրներից վճարվող եկամուտներից պահել (գանձել) և պետական բյուջե փոխանցել շահութահարկը, (այսինքն կրել հարկային գործակալի պարտավորություն)՝ սահմանված ընդհանուր կարգով:

Եկամտահարկի գծով

Ոչ ռեզիդենտները Հայաստանի Հանրապետությունում ֆիզիկական անձանց եկամուտներ վճարելիս, որպես հարկային գործակալ, այդ եկամուտներից պետք է հաշվարկեն, պահեն և պետական բյուջե փոխանցեն եկամտահարկը:

Ուշադրություն. Եթե Հայաստանի Հանրապետության անունից կնքված և վավերացված միջազգային պայմանագրերով Հայաստանի Հանրապետությունում ծրագրեր իրականացնող կազմակերպություններն ազատվում են ֆիզիկական անձանց վճարվող եկամուտներից աղբյուրի մոտ եկամտահարկի պահումից, ապա ծրագիր իրականացնող կազմակերպությունները կարող են, իրենց հայեցողության մեջ, հարկային մարմիններ ներկայացվող գրավոր հայտարարության հիման վրա հանդես գալ որպես հարկային գործակալ և իրականացնել ֆիզիկական անձանց վճարվող եկամուտներից եկամտահարկի պահում: Այս դեպքում հարկային գործակալը եկամտահարկի պահումը կատարում է եկամտի վճարման աղբյուրի մոտ հարկման ենթակա բոլոր եկամուտներից՝ հայտարարությունը ներկայացնելու ամսվանից սկսած:

Եկամուտները կարող են վճարվել ինչպես դրամական (կանխիկ կամ անկանխիկ), այնպես էլ բնամթերային (ոչ դրամական) ձևով: Բնամթերային (ոչ դրամական) ձևով եկամուտներ վճարելիս այդ եկամուտները հաշվի են առնվում պետական հաստատագրված (կարգավորվող), իսկ դրանց բացակայության դեպքում՝ ազատ (շուկայական) գներով՝ Կառավարության 02.07.2001թ. N 590 որոշմամբ սահմանված

կարգով: Բնամթերային (ոչ դրամական) ձևով եկամուտները կարող են լինել՝ գույք (բացառությամբ դրամական միջոցների), աշխատանք (ծանայություն) և մտավոր սեփականություն:

Բնամթերային (ոչ դրամական) ձևով եկամուտները հաշվի են առնվում՝

- եկամուտ վճարողի կողմից եկամտի վճարման ամսում այլ անձանց դրանց իրացման միջին գներով (այդ թվում, օրենքով սահմանված դեպքերում՝ անուղղակի հարկերը),
- այդպիսի գների բացակայության դեպքում՝ եկամուտ վճարողի կողմից վճարմանը նախորդող ամսում այլ անձանց դրանց իրացման միջին գներով (այդ թվում, օրենքով սահմանված դեպքերում՝ անուղղակի հարկերը),
- այդպիսի գների բացակայության դեպքում՝ եկամուտ վճարողի կողմից ինքնարժեքի (ազկբնական (ձեռքբերման) արժեքի) և դրա նկատմամբ օրենքով սահմանված դեպքերում հաշվարկված անուղղակի հարկերի հանրագումարով:

Ոչ ռեզիդենտները՝ հարկային գործակալի պարտականությունը կատարելու համար, հստակ պետք է տարանջատեն՝

- ում են վճարվում եկամուտները (անհատ ձեռնարկատերին, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացուն թե օտարերկրացուն (օտարերկրյա քաղաքացի, քաղաքացիություն չունեցող անձ)),
- ինչ եկամուտներ են վճարվում:

Ուշադրություն. Հաճախ «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի» հասկացությունը նույնացվում է «Հայաստանի Հանրապետության ռեզիդենտ» հասկացության հետ, մինչդեռ ռեզիդենտ կարող են հանդիսանալ նաև օտարերկրացիները, և հակառակը՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացին կարող է ճանաչվել որպես Հայաստանի Հանրապետության ոչ ռեզիդենտ, եթե առկա չէ օրենքով սահմանված ռեզիդենտության չափանիշներից որևէ մեկը: Հարկային գործակալը եկամտահարկը հաշվարկելիս հիմնվում է ոչ թե անձի ռեզիդենտության (որի որոշման իրավասությունը իրեն տրված չէ), այլ քաղաքացիության չափանիշի վրա:

Անձի ռեզիդենտ լինելու կամ չլինելու (ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետությունում կամ օտարերկրյա պետություններում ստաց-

ված եկամուտների հարկման) հարցերը կարգավորվում են նաև Հայաստանի Հանրապետության անունից կնքված և վավերացված միջազգային պայմանագրերով, և այդ դեպքում նշված պայմանագրերով սահմանված նորմերը գերակայում են Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության նկատմամբ:

Եթե ոչ ռեզիդենտը եկամուտներ է վճարում անհատ ձեռնարկատերին, որի հետ կնքված է քաղաքացիաիրավական գրավոր պայմանագիր (կամ կազմվել է՝ դրան ըստ էության փոխարինող հաշիվ-ապրանքագիրը), որտեղ նշված են անհատ ձեռնարկատիրոջ ՀՎՀՀ-ն, պետական գրանցման վկայականի համարը, անձնագրի տվյալները, Հայաստանի Հանրապետությունում բնակության հասցեն, ապա որ ռեզիդենտը եկամուտները վճարելիս չի հաշվարկում և բյուջե վճարում եկամտահարկը:

Ուշադրություն. *Անհատ ձեռնարկատիրոջ հետ օրենքով նախատեսված ձևով գրավոր պայմանագիրը չկնքելու կամ ֆիզիկական անձի հետ քաղաքացիա-իրավական գրավոր պայմանագիրը (անձնագրի տվյալների և Հայաստանի Հանրապետությունում բնակության (հաշվառման) հասցեի պարտադիր նշումով) չկնքելու դեպքում առևտրային բնույթի ոչ ռեզիդենտները վճարվող եկամտի գումարից, առանց հաշվի առնելու օրենքով սահմանված նվազեցումները, 3%, իսկ , իսկ ոչ առևտրային բնույթի ոչ ռեզիդենտները՝ 15% դրույքաչափով պահում և պետական բյուջե են վճարում եկամտահարկը:*

Ոչ ռեզիդենտը եկամտահարկի պահում (զանձում) չի իրականացնում նաև, եթե ֆիզիկական անձին վճարում է՝ խաղատներում, շահումներով խաղերում ստացած եկամուտներ (շահումներ) և մրցույթների, մրցությունների, ինչպես նաև վիճակախաղերի իրային շահումներ (մրցանակներ):

Օտարերկրացիներին եկամուտներ վճարելիս ոչ ռեզիդենտները եկամտի վճարման աղբյուրի մոտ եկամտահարկի պահում չեն իրականացնում, եթե վճարվող եկամուտները ձեռնարկատիրական գործունեության արդյունք են կամ էլ վճարված եկամուտները կապված են օտարերկրացու կողմից իրականացված արտաքին տնտեսական գործունեության հետ (դա՝ օտարերկրացու անունից իրականացված, նրան պատկանող ապրանքները Հայաստանի Հանրապետություն ներկրելու հետ կապված գործունեությունն է, որի դեպքում Հայաստանի Հանրապետության ռեզիդենտ ապրանքների սեփականատեր է դառնում մին-

չև Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանը հատելը, որը հիմնավորվում է համապատասխան մաքսային փաստաթղթերով և տվյալ գործառնությունում բացակայում են միջնորդները): Մնացած դեպքերում օտարերկրյա քաղաքացիներին և քաղաքացիություն չունեցող անձանց եկամուտներ վճարելիս ոչ ռեզիդենտները եկամտի վճարման աղբյուրի մոտ, առանց օրենքով սահմանված նվազեցումների իրականացման (այսինքն՝ հարկվող եկամուտ = համախառն եկամուտ), եկամտահարկը պահում են հետևյալ դրույքաչափերով՝

- 5%՝ եթե դրանք ապահովագրական հատույուններ և փոխադրման (ֆրախտի) դիմաց ստացված եկամուտներ են,
- 10%՝ մնացած բոլոր եկամուտներից (բացի աշխատանքի վարձատրության և դրան հավասարեցված եկամուտներից):

Աշխատանքի վարձատրության և դրան հավասարեցված եկամուտներից եկամտահարկը հաշվարկվում է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների համար սահմանված դրույքաչափերով (10% կամ 20%՝ կախված վճարվող եկամտի չափից):

Օրինակ. *Ոչ ռեզիդենտը աշխատանքային պայմանագրով իր մոտ աշխատող Ռուսաստանի Դաշնության քաղաքացու 2006 թ. մարտի 1-ին հաշվարկում է փետրվար ամսվա աշխատավարձ՝ 70,0 հազ. դրամ գումարով, որը հանդիսանում է հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտ և եկամտահարկը կազմում է 7,0 հազ. դրամ (70,0×10%):*

Ամսվա ընթացքում յուրաքանչյուր հաջորդ վճարման դեպքում կատարվում է աճողական կարգով հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտների և եկամտահարկի հաշվարկ՝ ելնելով տվյալ վճարման վայրում այդ ամսվա համար ոչ ռեզիդենտի կողմից օտարերկրյացու և կատարված վճարումների ընդհանուր գումարից:

Օրինակ. *Ոչ ռեզիդենտը աշխատանքային պայմանագրով իր մոտ աշխատող Ռուսաստանի Դաշնության նույն քաղաքացու 2006 թ. մարտի 6-ին հաշվարկում է փետրվար ամսվա պարգևատրում՝ 30,0 հազ. դրամ գումարով և կատարվում է աճողական կարգով հայաստանյան աղբյուրներից վճարված եկամուտների և եկամտահարկի հաշվարկ՝ ելնելով փետրված ամսվա համար ոչ ռեզիդենտի կողմից*

այդ օտարերկրացուն հաշվարկված եկամուտների ընդհանուր գումարից (70,0+30,0=100,0 հազ. դրամ): Եկամտահարկը կազմում է 12,0 հազ. դրամ (8,0+(100,0-80,0)×20%), որից 5,0 հազ. դրամը (12,0-7,0)՝ պարզկատրման գումարից:

Օտարերկրացիներին եկամուտներ վճարելիս ոչ ռեզիդենտները սահմանված ձևով և ժամկետներում հարկային մարմին ներկայացնում են վճարված եկամուտների վերաբերյալ տեղեկություններ:

Ուշադրություն. Յուրաքանչյուր չներկայացված կամ ուշացումով ներկայացված տեղեկության համար վճարվում է տուգանք՝ 25,0 հազ. դրամի չափով:

Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներին եկամուտներ վճարելիս եկամտահարկով հարկվան սխեման այլ է՝ հարկվող եկամուտը որոշելու համար քաղաքացուն վճարվող եկամուտներից հարկային գործակալը պետք է կատարի նվազեցումներ նվազեցվող եկամուտների և անձնական նվազեցումների, ինչպես նաև պարտադիր սույիալական ապահովագրության վճարների չափով: Այսինքն՝

$$\begin{aligned} & \text{Հարկվող եկամուտ} = \\ & = \text{Համախառն եկամուտ} - \text{Նվազեցումներ} > 0 \end{aligned}$$

Բացառություն են կազմում ռոյալթիները, տոկոսները, վարձավճարները և գույք ձեռք բերելու դիմաց վճարվող եկամուտները (բացի գյուղատնտեսական արտադրանքի ձեռքբերումների դիմաց վճարվող եկամուտների) որոնց հարկումը հարկային գործակալի կողմից կատարվում է առանց որևէ նվազեցման:

Համախառն եկամուտը հաշվետու ժամանակաշրջանում ֆիզիկական անձի ստացած բոլոր եկամուտների հանրագումարն է (անկախ դրանց ստացման աղբյուրներից): Սակայն, եկամտի որոշ տեսակներ չեն ներառվում համախառն եկամտի մեջ (օրինակ՝ պետական նպաստները /բացառությամբ՝ ժամանակավոր անաշխատունակության և հիվանդ ընտանիքի անդամի խնամքի նպաստների/, զոհված զինծառայողների ընտանիքների անդամներին և հաշմանդամ դարձած զինծառայողներին տրվող միանվագ վճարները, ալիմենտները, արյուն ու կրծքի կաթ հանձնելու և դոնորության այլ տեսակների համար ֆիզիկական անձանց վճարած գումարները):

Նվազեցվող եկամուտների (այսինքն՝ եկամուտներ, որոնք ներառվում են համախառն եկամտի մեջ և, միաժամանակ, նվազեցվում հա-

մախառն եկամտից) տեսակները սահմանված են «Եկամտահարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 9-11-րդ հոդվածներով, և հարկային գործակալի կողմից դրանք վճարվելու դեպքում նվազեցումը կատարում է այդ հարկային գործակալը (այսինքն՝ այդ եկամտուններից չի հաշվարկվում եկամտահարկ): Ոչ ռեզիդենտների կողմից առավել հաճախ վճարվող նվազեցվող եկամտուններն են՝ օրենսդրությամբ սահմանված նորմաների սահմաններում փոխհատուցման վճարները, միջազգային միջպետական (միջկառավարական) կազմակերպությունների կողմից ֆիզիկական անձանց անհատույց տրվող գույքը և դրամական միջոցները, միջազգային միջպետական (միջկառավարական) կազմակերպությունների կողմից ԲՈՒՀ-երի սովորողներին, ասպիրանտներին, միջնակարգ-մասնագիտական ու պրոֆեսիոնալ-տեխնիկական ուսումնական հաստատությունների սովորողներին, հոգևոր ուսումնական հաստատությունների ունկնդիրներին վճարվող կրթաթոշակները:

Բացի նվազեցվող եկամտուններից, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու հարկվող եկամուտը որոշելիս հարկային գործակալը նրա անձնական նվազեցումը (20,0 հազ. դրամ) կատարում է եկամտի վճարման յուրաքանչյուր ամսվա համար՝ այլ հարկային գործակալների կողմից այդ անձին վճարված եկամտուններից անձնական նվազեցումը կատարելու հանգամանքից անկախ:

Եկամտահարկի դրույթաչափերն են՝

Մինչև 80,0 հազ. դրամ	հարկվող եկամտի 10%,
80,0 հազ. դրամից ավելի	8,0 հազ դրամ + 80,0 հազ. դրամը գերազանցող գումարի 20%:

Բացառություն են կազմում ռոյալթիները, վարձավճարները, տոկոսները և ֆիզիկական անձանցից գույք ձեռք բերելու դիմաց վճարվող եկամտունները, որոնցից եկամտահարկը հաշվարկվում է 10% դրույթաչափով:

Հարկային գործակալը յուրաքանչյուր ամսվա համար Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու եկամուտ վճարելիս, նրա հարկվող եկամուտը և եկամտահարկի գումարը որոշում է՝ հաշվի առնելով այդ ամսվա ընթացքում այդ անձին հաշվարկված եկամտունների, կատարված նվազեցումների և պահված եկամտահարկի գումարները: Հետագա ամիսների վրա տվյալ ամսվա հաշվարկը ազդեցությունը չի ունենում, քանի որ հարկային գործակալը որոշում է միայն այդ ամսվա հարկվող եկամուտը:

Օրինակ. *Ոչ ռեզիդենտը աշխատանքային պայմանագրով իր մոտ աշխատող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու 2006թ. մարտի 1-ին հաշվարկում է փետրվար ամսվա աշխատավարձ` 70,0 հազ. դրամ գումարով, որից հարկվող եկամուտը հաշվարկվում է հետևյալ կարգով.*

- *համախառն եկամուտ` 70,0 հազ. դրամ,*
- *պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճար` 2,1 հազ. դրամ,*
- *անձնական նվազեցում` 20,0 հազ. դրամ,*
- *հարկվող եկամուտ (70,0-2,1-20,0)` 47,9 հազ. դրամ:*

Հարկվող եկամտից եկամտահարկը կազմում է 4,79 հազ. դրամ (47,9×10%):

2006թ. մարտի 6-ին հարկային գործակալի կողմից այդ քաղաքացուին հաշվարկվում է փետրվար ամսվա պարգևատրում` 40,0 հազ. դրամ գումարով և կատարվում է աճողական կարգով հարկվող եկամտի ու եկամտահարկի հաշվարկ` ելնելով փետրվար ամսվա համար հարկային գործակալի կողմից այդ քաղաքացուին հաշվարկված եկամուտների ընդհանուր գումարից հետևյալ կարգով.

- *համախառն եկամուտ (70,0+40,0)` 110,0 հազ. դրամ,*
- *պարտադիր սոց. ապահովագրության վճար` 3,3 հազ. դրամ,*
- *անձնական նվազեցում` 20,0 հազ. դրամ,*
- *հարկվող եկամուտ (110,0-3,3-20,0)` 86,7 հազ. դրամ,*
- *հարկ (8,0+(86,7-80,0)×20%` 9,34 հազ. դրամ:*

Հաշվանցելով աշխատավարձից հաշվարկված եկամտահարկի գումարը, որոշվում է պարգևատրման գումարից պահման ենթակա եկամտահարկի գումարը` 4,55 հազ. դրամ (9,34-4,79):

Հարկային գործակալները`

- *պահված (զանձված) եկամտահարկի գումարը ֆիզիկական անձանց եկամուտների վճարման ամսվան հաջորդող ամսվա 5-ից ոչ ուշ վճարում են պետական բյուջե,*
- *եռամսյակը մեկ (հաջորդ եռամսյակի երկրորդ ամսվա 1-ից ոչ ուշ) իրենց գտնվելու (հաշվառման) վայրի հարկային մարմիններ կայացնում են սահմանված ձևով հաշվարկ` անցյալ եռամսյակում յուրաքանչյուր ամսում ֆիզիկական անձանց վճարված*

եկամուտների, պահված և բյուջե փոխանցված եկամտահարկի գումարների մասին: Ընդ որում՝ նախորդ հաշվետու ժամանակաշրջանների համար ներկայացված հաշվարկներում սխալներն ինքնուրույն հայտնաբերելու դեպքում կարող են հարկային մարմին ներկայացնել ճշտված հաշվարկ, որի հիման վրա կատարվում է այդ ժամանակաշրջանների համար հարկային պարտավորությունների վերահաշվարկ: Սակայն, հարկային մարմինների կողմից իրականացվող ստուգումների ընթացքում կամ ստուգումների ավարտից հետո՝ հարկային գործակալների կողմից հարկային մարմիններ ներկայացվող ստուգվող կամ արդեն ստուգված ժամանակաշրջաններին վերաբերող հարկային հաշվարկների ճշտում չի իրականացվում,

- եռամսյակը մեկ (հաջորդ եռամսյակի երկրորդ ամսվա 1-ից ոչ ուշ) իրենց գտնվելու (հաշվառման) վայրի հարկային մարմին ներկայացնում են սահմանված դեպքերում և ձևով տեղեկություններ՝ անցած եռամսյակում ֆիզիկական անձանց վճարված եկամուտների, նրանց բնակության (հաշվառման) վայրի հասցեների և այդ եկամուտներից պահված և բյուջե փոխանցված եկամտահարկի գումարների մասին:

Ուշադրություն. *Օրենսդրությունը խախտելու համար պատասխանատվության նորմերը կիրառվում են նաև իրենց հայեցողությամբ («կամավոր») հարկային գործակալ հանդես եկող ծրագիր իրականացնող կազմակերպությունների նկատմամբ:*

Ֆիզիկական անձանց վճարվող եկամուտներից ժամանակին չպահված (կամ պակաս պահված) եկամտահարկի գումարները ֆիզիկական անձանցից կարող են պահվել ոչ ավելի, քան վերջին 3 ամսվա համար, իսկ եկամտահարկի սահմանված չափից ավելի պահված (գանձված) գումարները հաշվանցվում են առաջիկա պահումների հաշվին կամ վերադարձվում են այդ մասին հայտնի դառնալու օրվանից մեկ ամսվա ընթացքում՝ սահմանված չափից ավելի գանձման օրվան հաջորդող 3 օրացույցային տարվա համար: Սահմանված չափից ավելի գանձված գումարները վերադարձնելու մասին ֆիզիկական անձի գրավոր դիմում տալը կասեցնում է նշված ժամկետի (այսինքն՝ 3 օրացույցային տարվա) ընթացքը:

**Միջազգային միջպետական (միջկառավարական)
կազմակերպությունների կողմից ֆիզիկական անձանց
եկամուտներ վճարելը՝**

Հայաստանի Հանրապետությունում միջազգային միջպետական (միջկառավարական) կազմակերպությունների կողմից ֆիզիկական անձանց եկամուտներ վճարվելիս, երբ եկամտի վճարման աղբյուրի մոտ միջազգային պայմանագրերի դրույթների համաձայն եկամտահարկի պահում չի իրականացվում, տարվա ընթացքում ֆիզիկական անձանց կողմից եկամտահարկի վճարումը և հայտարարագրումն իրականացվում է Կառավարության 25.03.2002թ. N 284 որոշմամբ սահմանված կարգով:

Ավելացված արժեքի հարկի գծով

Հայաստանի Հանրապետությունում չգրանցված (չհաշվառված) օտարերկրյա անձանց կողմից Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ԱԱՀ-ով հարկվող գործարքներ իրականացնելիս պայմանագրային հարաբերությունների կողմ (ներառյալ՝ կոնտրագենտ) հանդիսացող ոչ ռեզիդենտները այդ գործարքների գծով օտարերկրյա անձանց փոխարեն կրում են ԱԱՀ-ի պարտավորություն: Ի տարբերություն ոչ ռեզիդենտի շահութահարկի, ԱԱՀ-ի հաշվարկը կատարվում է հաշվեգրման եղանակով:

3. ՊԱՐՏԱԴԻՐ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԱՊԱՇՏՈՎԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՎՃԱՐՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐՈՒՄԸ

Պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարները սերտորեն կապված են աշխատանքային հարաբերությունները կարգավորող օրենսդրության հետ: Այսպես՝

**Աշխատանքային հարաբերությունները, աշխատանքային
պայմանագիրը**

Աշխատողի և գործատուի միջև աշխատանքային հարաբերությունները ծագում են աշխատանքային օրենսդրությամբ և աշխատանքի իրավունքի նորմեր պարունակող այլ նորմատիվ իրավական ակտերով սահ-

մանված կարգով կնքված աշխատանքային պայմանագրի հիման վրա: Աշխատանքային պայմանագիրը համաձայնությամբ է աշխատողի և գործատուի միջև, ըստ որի՝ աշխատողը պարտավորվում է գործատուի համար կատարել որոշակի մասնագիտությամբ, որակավորմամբ աշխատանք կամ մատուցել որոշակի ծառայություններ՝ պահպանելով աշխատավայրում սահմանված աշխատանքային կարգապահությունը, իսկ գործատուն պարտավորվում է աշխատողին տրամադրել պայմանագրով որոշված աշխատանքը, վճարել նրա կատարած աշխատանքի համար պայմանավորված աշխատավարձը և ավաճողովել նախատեսված (օրենսդրությամբ, կոլեկտիվ պայմանագրով, կողմերի համաձայնությամբ) աշխատանքային պայմաններ: Աշխատանքային պայմանագիրը կնքվում է գրավոր ձևով՝ կողմերի ստորագրությամբ մեկ փաստաթուղթ կազմելու միջոցով և պետք է ներառի որոշակի պայմաններ: Աշխատողը պարտավոր է պայմանագիրը կնքելու հաջորդ օրն անցնել աշխատանքի, եթե աշխատանքային պայմանագրով այլ բան նախատեսված չէ:

Ուշադրություն. *Կառավարության 16.06.2006թ. N 875-Ն որոշմամբ ուժը կորցրած է ճանաչվել Կառավարության 13.12.2002թ. «Վարձու աշխատողների աշխատանքի ընդունման, նույն գործատուի մոտ այլ աշխատանքի փոխադրման ու աշխատանքից ազատման հրամանագիրքը վարելու և պահպանելու կարգը հաստատելու մասին» N 2034-Ն որոշումը և հաստատվել է «Աշխատանքային պայմանագրի գրանցման, գրանցամատյանի վարման և պահպանման» կարգը, համաձայն որի՝*

- *աշխատանքի ընդունման, նույն գործատուի մոտ այլ աշխատանքի փոխադրման պայմանագրերը և պայմանագրի լուծումը գրանցվում է գրանցամատյանում, որի էջերը համարակալվում և կնքվում են գործատուի կնիքով (յուրաքանչյուր վարձու աշխատողի մասին տեղեկությունները գրանցամատյանում գրանցվում են առանձին էջում),*
- *վարձու աշխատողի և գործատուի միջև կնքված աշխատանքային պայմանագրերը կնքելուց հետո նույն օրը թվագրվում և գրանցվում են գրանցամատյանում (ժամանակագրական հերթականությամբ), որի փաստը հավաստվում է պայմանագրի օրինակների վրա գործատուի կողմից դրված համապատասխան մակագրությամբ,*
- *մինչև որոշման ուժի մեջ մտնելը գործող աշխատանքային պայմանագրերը գրանցվում են գրանցամատյանում որոշումն ուժի մեջ մտնելուց 3 ամսվա ընթացքում:*

Աշխատանքի ընդունման ժամանակ պահանջվող փաստաթղթերից բացի, արգելվում է պահանջել այնպիսի փաստաթղթեր, որոնք նախատեսված չեն օրենքով կամ այլ նորմատիվ իրավական ակտերով, սակայն աշխատողը կարող է իր նախաձեռնությամբ գործատուին ներկայացնել իրեն բնութագրող և այլ փաստաթղթեր: Պահանջվող փաստաթղթերից աշխատանքային գրքույկը (բացառությամբ՝ առաջին անգամ կամ համատեղությամբ աշխատանքի ընդունվողների) աշխատողի աշխատանքային գործունեության մասին տեղեկություններ ներառող հիմնական փաստաթուղթն է: Գործատուն պարտավոր է հիմնական աշխատավայրում աշխատող բոլոր վարձու աշխատողների համար սահմանված կարգով վարել աշխատանքային գրքույկ (աշխատանքային գրքույկ կամ դրա կրկնօրինակ պատվիրում և աշխատողին տրամադրում է գործատուն՝ իր միջոցների հաշվին):

Ուշադրություն. *Կառավարության 16.06.2006թ. N 876-Ն որոշմամբ սահմանվել են աշխատանքային գրքույկի ձևը և աշխատանքային գրքույկ վարելու ու կրկնօրինակ տրամադրելու կարգը: Մինչև որոշման ուժի մեջ մտնելը գործատուի կողմից լրացված և տրված աշխատանքային գրքույկները պահպանում են իրենց իրավաբանական ուժը և փոխանակման ենթակա չեն, իսկ նախկինում հրատարակված և դեռևս չօգտագործված աշխատանքային գրքույկները ենթակա են օգտագործման մինչև 01.07.2007թ.:*

Աշխատանքային պայմանագրի կնքման ժամանակ գործատուի կամ աշխատողի ցանկությամբ կարող է սահմանվել փորձաշրջան, որը չի կարող 3 ամսից ավել լինել (օրենսդրությամբ նախատեսված դեպքերում այն կարող է սահմանվել մինչև 6 ամիս ժամկետով):

Աշխատանքային պայմանագիրը կնքվում է անորոշ և որոշակի ժամկետով: Որոշակի ժամկետով պայմանագիրը կարող է կնքվել 5 տարուց ոչ ավելի ժամկետով: Աշխատանքային պայմանագիրը որոշակի ժամկետով կարող է կնքվել նաև, եթե՝ աշխատողը գործատուին մատուցում է անձնական բնույթի ծառայություններ, աշխատանքը կատարում են տնաշխատները, կատարվում է համատեղությամբ աշխատանք, կատարվում են սեզոնային աշխատանքներ, կատարվում է ժամանակավոր (մինչև 2 ամիս ժամկետով) աշխատանք:

Այն աշխատանքը, որը կատարվում է առանց աշխատանքային պայմանագրի կնքելու կամ աշխատանքային օրենսդրության կնքված աշխատանքային պայմանագրի հիման վրա, համարվում է անօրինական աշխատանք:

Աշխատանքային պայմանագիրը լուծվում է, մասնավորապես, հետևյալ հիմքերով՝ կողմերի համաձայնությամբ, պայմանագրի գործողության ժամկետը լրանալու դեպքում, աշխատողի նախաձեռնությամբ, գործատուի նախաձեռնությամբ:

Աշխատաժամանակը

Աշխատաժամանակի նորմալ տևողությունը չի կարող անցնել շաբաթական 40 ժամից: Ամենօրյա աշխատաժամանակի տևողությունը, որպես կանոն, չի կարող անցնել 8 աշխատանքային ժամից: Աշխատաժամանակի առավելագույն տևողությունը (ներառյալ՝ նախատեսված դեպքերում գործատուի պահանջով արտաժամյա աշխատաժամանակը) շաբաթվա ընթացքում չի կարող անցնել 48 ժամից, իսկ օրական՝ 12 ժամից:

Հանգստի ժամանակը

Հանգստի ժամանակի տեսակներն են՝ հանգստանալու և սնվելու համար ընդմիջումը, աշխատանքային օրվա (հերթափոխի) ընթացքում հանգստանալու համար լրացուցիչ և հատուկ ընդմիջումները, աշխատանքային օրերի (հերթափոխերի) միջև ընկած անընդմեջ հանգիստը, ամենշաբաթյա անընդմեջ հանգիստը, ամենամյա հանգիստը (ոչ աշխատանքային՝ տոնական ու հիշատակի օրեր, արձակուրդ):

Ամենամյա նվազագույն արձակուրդի տևողությունը 28 օր է: Աշխատանքային օրենսգրքով սահմանված դեպքերում աշխատողին կարող է տրվել նաև ամենամյա լրացուցիչ արձակուրդ կամ ամենամյա երկարապլած արձակուրդ, ընդ որում՝ ոչ աշխատանքային (տոնական, հիշատակի) օրերը արձակուրդի օրերի թվում չեն ընդգրկվում և չեն վճարվում:

Աշխատավարձը

Աշխատավարձը ներառում է հիմնական աշխատավարձը և գործատուի կողմից աշխատողին իր կատարած աշխատանքի դիմաց ցանկացած եղանակով տրված լրացուցիչ վարձատրությունը: Աշխատավարձի ամսական և ժամավճարի նվազագույն չափը սահմանվում է օրենքով: Կոլեկտիվ պայմանագրով կարող է սահմանվել ավելի բարձր նվազագույն աշխատավարձի չափ: Ժամավճարային և ամսական դրույքաչափը, աշխատանքի վարձատրության այլ ձևեր, չափն ու պայմանները, աշխատանքի նորմաները սահմանվում են կոլեկտիվ կամ աշխատանքային պայմանագրերով:

Աշխատողներին երաշխավորվում է միջին աշխատավարձ: Աշխատանքային օրենսգրքով նախատեսված միջին աշխատավարձի չափը որոշելու բոլոր դեպքերի համար սահմանվում է հաշվարկման միասնական կարգ: Միջին աշխատավարձի հաշվարկման համար հաշվի են առնվում աշխատանքի վարձատրության բոլոր տեսակները, որոնք կիրառվում են տվյալ կազմակերպությունում (անկախ վճարման աղբյուրից):

Աշխատողի միջին ամսական աշխատավարձի չափը որոշվում է այդպիսի պահանջ առաջանալու ամսվան նախորդող վերջին 12 լրիվ ամիսների ընթացքում տվյալ գործատուի կողմից աշխատողին վճարված ամենամսյա աշխատավարձի ընդհանուր գումարը 12-ի բաժանելու միջոցով: Եթե որևէ պատճառով 12 ամիսները լրիվ չեն ձևավորվում, ապա միջին աշխատավարձի չափը հաշվարկվում է հնարավոր մյուս բոլոր միմյանց նախորդող լրիվ ամիսների և դրանց համար վճարված աշխատավարձի ընդհանուր գումարը լրիվ ամիսների թվի վրա բաժանելու միջոցով: Հաշվարկման ենթակա լրիվ ամիսների մեջ չեն ներառվում աշխատողի ժամանակավոր անաշխատունակության մեջ, վճարովի արձակուրդում, հղիության և ծննդաբերության արձակուրդում, չվճարվող կամ երեխային խնամելու համար արձակուրդում գտնվելու կամ այլ հարգելի պատճառով աշխատանքից բացակայելու ժամանակահատվածները:

Միջին օրական աշխատավարձի չափը որոշվում է՝ միջին ամսական աշխատավարձը բաժանելով 30.4-ի (մեկ ամսվա միջին օրերի թիվը):

Եթե հաշվարկման լրիվ ամիսները չեն ձևավորվում տարբեր հարգելի պատճառներով աշխատանքից բացակայելու պատճառով, ապա այդ ոչ լրիվ ամիսների փոխարեն հաշվարկման համար հիմք է ընդունվում վերջին մեկ լրիվ ամսվա աշխատավարձի դրույթաչափը, իսկ եթե աշխատանքի վերադառնալուց հետո մեկ լրիվ ամիս չաշխատած անհրաժեշտություն է առաջանում հաշվարկել միջին ամսական աշխատավարձը, ապա այն որոշվում է փաստացի կատարած աշխատանքի համար հաշվարկված աշխատավարձը՝

- ա) աշխատանքը վերսկսելու և դադարեցնելու ժամանակահատվածում ընկած օրացույցային օրերի վրա բաժանելու և 30.4-ի բազմապատկելու միջոցով, եթե նշված ժամանակահատվածը մեկ շաբաթից ավելի է.
- բ) փաստացի աշխատած օրերի վրա բաժանելու և 21-ի բազմապատկելու միջոցով, եթե փաստացի աշխատած օրերը 5-ից ավելի չեն՝ 5-օրյա աշխատանքային շաբաթի դեպքում.

գ) փաստացի աշխատած օրերի վրա բաժանելու և 21-ի բազմապատկելու միջոցով, եթե փաստացի աշխատած օրերը 6-ից ավելի չեն՝ 6-օրյա աշխատանքային շաբաթի դեպքում:

Աշխատանքային ստաժը

Աշխատողի աշխատանքային ստաժը կարող է լինել՝ ընդհանուր, հատուկ, որոշակի կազմակերպությունում կամ միևնույն գործատուի մոտ աշխատանքի, անընդհատ և ավահովագրական: Վերջինում հաշվարկվում է չարգելված աշխատանքային և այլ գործունեության ժամանակահատվածների հանրագումարը, որի ընթացքում քաղաքացին ենթակա է եղել ավահովագրության, նրա համար կամ նրա կողմից սահմանված կարգով կատարվել են պարտադիր սոցիալական ավահովագրության վճարումներ: Աշխատանքային ստաժի հաշվարկման կարգը սահմանում է Կառավարությունը:

***Ուշադրություն.** Օտարերկրյա իրավունքը կիրառվում է Հայաստանի Հանրապետությունում գոյություն ունեցող աշխատանքային հարաբերությունների նկատմամբ, եթե դա նախատեսված է Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով կամ օրենքով:*

Պարտադիր սոցիալական ավահովագրության վճարները

Պարտադիր սոցիալական ավահովագրության վճարների (սոցիալական վճարների) հասկացությունը, հավաքագրման, իրավական, ֆինանսական և կազմակերպական հիմունքները, դրույքաչափերը և վճարման կարգը սահմանված են «Պարտադիր սոցիալական ավահովագրության վճարների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով:

Եթե ոչ ռեզիդենտները հանդիսանում են գործատու (այսինքն՝ իրավունք ունեն ոչ միայն օրենքով չարգելված աշխատանքներ առաջարկելու ֆիզիկական անձանց, այդ նպատակով պայմանագրեր /աշխատանքային, քաղաքացիաիրավական/ կնքելու միջոցով նրանց ներգրավելու որոշակի աշխատանքների կատարման /ծառայությունների մատուցման/ մեջ, այլ և փաստացի օգտագործում են ֆիզիկական անձանց աշխատանքը /ծառայությունները/, ապա պարտավոր են կատարել սոցիալական վճարներ՝ առանց հաշվի առնելու այլ գործատու(ներ)ի կողմից աշխատողի համար կատարված սոցիալական վճարները:

Ոչ ռեզիդենտները գործատուի պարտականությունը կատարելու համար պետք է տարանջատեն՝

- աշխատանքների (ծառայությունների) դիմաց ում են վճարում (Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներին թե օտարերկրացիներին),
- պայմանագրի ինչպիսի տեսակի հիման վրա են այն վճարում (քաղաքացիա-իրավական, աշխատանքային):

Եթե ոչ ռեզիդենտը աշխատանքների (ծառայությունների) դիմաց վճարում է օտարերկրացիներին, ապա ազատվում է սոցիալական վճարումների կատարման պարտականությունից:

Եթե ոչ ռեզիդենտը աշխատանքների (ծառայությունների) դիմաց վճարում է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներին, ապա պարտավոր է կատարել սոցիալական վճարումներ: Ընդ որում՝ այդ աշխատանքների (ծառայությունների) դիմաց վճարվող աշխատանքի վարձատրությունն և դրան հավասարեցված եկամուտները կարող են վճարվել ինչպես դրամական, այնպես էլ բնաիրային (ոչ դրամական) ձևով: Բնաիրային (ոչ դրամական) ձևով ստացված եկամուտների հաշվարկման կարգը համապատասխանեցվել է Կառավարության 02.07.2001թ. N 284 որոշմամբ հաստատված «Բնամթերային (ոչ դրամական) ձևով ստացված եկամուտները ֆիզիկական անձանց համախառն եկամտում հաշվի առնելու» կարգին (տես՝ եկամտահարկի գծով հարկային գործակալի մատը):

Աշխատանքային պայմանագրերից սոցիալական վճարների կատարումը

Գործատուները աշխատանքային պայմանագրերի շրջանակներում իրենց մոտ վարձու աշխատողներին վճարվող աշխատանքի վարձատրությանն ուղղվող միջոցներից և դրան հավասարեցված եկամուտներից յուրաքանչյուր ամիս սոցիալական վճարները հաշվարկում են տվյալ ամսվա համար հաշվարկված (հաշվարկման ենթակա) եկամուտներից՝ անկախ վճարման պահից:

Աշխատանքի վարձատրության և դրան հավասարեցված եկամուտներ են համարվում աշխատանքային օրենսդրությանը համապատասխան որոշակի ժամկետով (անձնական բնույթի ծառայություններ մատուցելու մասին, տնտեսական գործունեության հետ, համատեղությամբ, ժամանակավոր (մինչև 2 ամիս ժամկետով), սեզոնային) և անորոշ ժամկետով աշխատանքային պայմանագրերի շրջանակներում վճարումները (վարձատրությունը):

ա) աշխատավարձը (հիմնական աշխատավարձ, լրացուցիչ վարձատրություն), ներառյալ՝

- արտաժամյա աշխատանքի վարձատրությունը,
 - գիշերային աշխատանքի վարձատրությունը,
 - ոչ աշխատանքային (հանգստյան, տոնական, հիշատակի) օրերին կատարված աշխատանքի վճարումը,
 - լրավճարները, հավելվածարները (այդ թվում՝ դասային և հատուկ կոչումների, գիտական աստիճանների համար) և պարգևատրումները (անկախ վճարման պարբերականությունից և ֆինանսավորման աղբյուրներից),
 - աշխատանքի վարձատրությանն ուղղված միջոցներից տրվող միանվագ գումարները (բացառությամբ՝ օրենքով սահմանված դեպքերում տրվող փոխհատույցման և օգնության գումարների),
 - պարապուրդի ժամանակ վճարումը,
 - օրինական գործադուլին մասնակցող աշխատողներին վճարումը,
 - լրացուցիչ և հատուկ ընդմիջումների վճարումը,
 - առողջության ստուգման համար ծախսվող ժամանակի համար վճարումը (եթե աշխատողի առողջության ստուգումը պարտադիր է և պայմանավորված է աշխատանքի բնույթով),
 - աշխատանքի այլ վայր փոխադրվելու կամ այլ վայրում աշխատանքի ընդունվելու դեպքում տեղափոխման համար նախապատրաստվելու և նոր վայրում տեղավորվելու ժամանակահատվածի համար վարձատրությունը.
- բ) ամենամյա (նվազագույն, երկարացված, լրացուցիչ) և նպատակային (ուսումնական, պետական կամ հասարակական պարտականությունների կատարման համար) տրամադրվող վճարովի արձակուրդի համար, ինչպես նաև աշխատողին աշխատանքից ազատելու ժամանակ ամենամյա արձակուրդի տրամադրման դեպքում վճարվող աշխատավարձը.
- գ) նախկին աշխատանքում վերականգնվելու դեպքում հարկադիր պարապուրդի դիմաց վճարված աշխատավարձը.
- դ) հեղինակային վարձատրությունը (բացառությամբ ռոյալթիների).

Սոցիալական վճարների դրույթաչափերը՝

Գործատուները յուրաքանչյուր (վարձու) աշխատողի համար սոցիալական վճարները կատարում են հետևյալ չափերով.

Սոցիալական վճարի հաշվարկման օբյեկտի ամսական չափը	Սոցիալական վճարի չափը
մինչև 20,0 հազ. դրամ	7,0 հազ. դրամ
20,0 հազ. դրամից մինչև 100,0 հազ. դրամ	7,0 հազ. դրամ գումարած 20,0 հազ. դրամը գերազանցող գումարի 15%-ը
100,0 հազ. դրամից ավելի	19,0 հազ. դրամ գումարած 100,0 հազ. դրամը գերազանցող գումարի 5%-ը

Գործատուները աշխատանքային պայմանագրերի շրջանակներում վարձու աշխատողների աշխատավարձի և դրան հավասարեցված եկամուտներից կատարում են նաև 3%-ի չափով սոցիալական վճարներ:

Օրինակ. *Ոչ ռեզիդենտը աշխատանքային պայմանագրով իր մոտ աշխատող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու 2006թ. հոկտեմբերի 5-ին հաշվարկում և վճարում է սեպտեմբեր ամսվա աշխատավարձ՝ 70,0 հազ. դրամ գումարով: 2006թ. հոկտեմբերի 9-ին սպահովադրի կողմից այդ քաղաքացու հաշվարկվում և վճարվում է սեպտեմբեր ամսվա պարզևատրում՝ 40,0 հազ. դրամ գումարով, իսկ 2006թ. նոյեմբերի 6-ին հաշվարկվում և վճարվում է հոկտեմբեր ամսվա աշխատավարձ՝ 70,0 հազ. դրամ գումարով:*

Սեպտեմբեր ամսվա համար կատարվում է սոցիալական վճարի հաշվարկման օբյեկտի ամսական չափի և սոցիալական վճարի հաշվարկ՝ ելնելով սեպտեմբեր ամսվա համար սպահովադրի կողմից այդ քաղաքացու հաշվարկված աշխատանքի վարձատրությանն ուղղվող միջոցների և դրանց հավասարեցված եկամուտների (ԱՎՈՒՄ) ընդհանուր գումարից՝

- *ԱՎՈՒՄ (70,0+40,0)՝ 110,0 հազ. դրամ,*
- *գործատուի սոցիալական վճար (19,0+(110,0 – 100,0)×5%)՝ 19,5 հազ. դրամ,*
- *վարձու աշխատողի համար սոցիալական վճար (110,0×3%)՝ 3,3 հազ. դրամ,*
- *ընդամենը սոցիալական վճար (19,5+3,3)՝ 22,8 հազ. դրամ:*

Սեպտեմբեր ամսվա համար հաշվարկված ԱՎՈՒՄ-ը (110,0 հազ. դրամ) և սոցիալական վճարները (22,8 հազ. դրամ) արտացոլվում են սեպտեմբեր ամսվա սոցիալական վճարների հաշվետվությունում, իսկ սոցիալական վճարները ենթակա են վճարման մինչև 20.10.2006թ. (ներառյալ): Միաժամանակ՝ հոկտեմբեր ամսին վճարված եկամուտները $(70,0+40,0=110,0$ հազ. դրամ) և հաշվարկված եկամտահարկը $(8,0+(110,0-(20,0+3,3)-80,0)\times 20\%=9,3$ հազ. դրամ) արտացոլվում են 4-րդ եռամսյակի եկամտահարկի հաշվարկում (հոկտեմբեր ամսվան վերաբերող սյունակներում), իսկ եկամտահարկը կողմից ենթակա է վճարման մինչև 05.11.2006թ. (ներառյալ):

Հոկտեմբեր ամսվա համար սոցիալական վճարի հաշվարկը հետևյալն է՝

- ԱՎՈՒՄ՝ 70,0 հազ. դրամ,
- գործատուի սոցիալական վճար $(7,0+(70,0-20,0)\times 15\%)$ ՝ 14,5 հազ. դրամ,
- վարձու աշխատողի համար սոցիալական վճար $(70,0\times 3\%)$ ՝ 2,1 հազ. դրամ,
- ընդամենը սոցիալական վճար $(14,5+2,1)$ ՝ 16,6 հազ. դրամ:

Հոկտեմբեր ամսվա համար հաշվարկված ԱՎՈՒՄ-ը (70,0 հազ. դրամ) և սոցիալական վճարները (16,6 հազ. դրամ) արտացոլվում են հոկտեմբեր ամսվա սոցիալական վճարների հաշվետվությունում, իսկ սոցիալական վճարները ենթակա են վճարման մինչև 20.11.2006թ. (ներառյալ): Միաժամանակ՝ նոյեմբեր ամսին վճարված եկամուտները (70,0 հազ. դրամ) և հաշվարկված եկամտահարկը $((70,0-(20,0+2,1))\times 10\%=4,8$ հազ. դրամ) արտացոլվում են 4-րդ եռամսյակի եկամտահարկի հաշվարկում (նոյեմբեր ամսվան վերաբերող սյունակներում), իսկ եկամտահարկը ենթակա է վճարման մինչև 05.12.2006թ. (ներառյալ):

Աշխատանքի վարձատրությանն ուղղվող միջոցներից և դրանց հավասարեցված եկամուտներից, որոնք չեն վերաբերվում կոնկրետ ամսին, սոցիալական վճարները հաշվարկվում են այն ամսվա համար, երբ կատարվել է այդ եկամուտների հաշվարկումը:

Օրինակ. Ոչ ռեզիդենտը աշխատանքային պայմանագրով իր մոտ աշխատող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացույն 2006թ. հոկտեմբերի 5-ին հաշվարկում և վճարում է սեպտեմբեր ամսվա աշխատավարձ՝ 70,0 հազ. դրամ գումարով: 2006թ. հոկտեմբերի 9-ին

այդ քաղաքացուն հաշվարկվում և վճարվում է 3-րդ եռամսյակի պարզևատրում՝ 40,0 հազ. դրամ գումարով, իսկ 2006թ. նոյեմբերի 6-ին հաշվարկվում և վճարվում է հոկտեմբեր ամսվա աշխատավարձ՝ 70,0 հազ. դրամ գումարով:

Մեկտեմբեր ամսվա համար սոցիալական վճարի հաշվարկը հետևյալն է՝

- ԱՎՈՒՄ՝ 70,0 հազ. դրամ,
- գործատուի սոցիալական վճար
($7,0 + (70,0 - 20,0) \times 15\%$)՝ 14,5 հազ. դրամ,
- վարձու աշխատողի համար
սոցիալական վճար ($70,0 \times 3\%$)՝ 2,1 հազ. դրամ,
- ընդամենը սոցիալական վճար ($14,5 + 2,1$)՝ 16,6 հազ. դրամ:

Մեկտեմբեր ամսվա համար հաշվարկված ԱՎՈՒՄ-ը (70,0 հազ. դրամ) և սոցիալական վճարները (16,6 հազ. դրամ) արտացոլվում են սեպտեմբեր ամսվա սոցիալական վճարների հաշվետվությունում, իսկ սոցիալական վճարները ենթակա են վճարման մինչև 20.10.2006թ. (ներառյալ): Միաժամանակ հոկտեմբեր ամսին վճարված եկամտահարկը ($(70,0 - (20,0 + 2,1)) \times 10\% = 4,8$ հազ. դրամի և $(40,0 - (20,0 + 1,2)) \times 10\% = 1,9$ հազ. դրամի հանրագումար, ընդամենը՝ $4,8 + 1,9 = 6,7$ հազ. դրամ) արտացոլվում են 4-րդ եռամսյակի եկամտահարկի հաշվարկում (հոկտեմբեր ամսվան վերաբերող սյունակներում), իսկ եկամտահարկը ենթակա է վճարման մինչև 05.11.2006թ. (ներառյալ):

Հոկտեմբեր ամսվա համար կատարվում է սոցիալական վճարի հաշվարկման օբյեկտի ամսական չափի և սոցիալական վճարի հաշվարկ՝ ելնելով հոկտեմբեր ամսվա համար այդ քաղաքացուն հաշվարկված աշխատանքի վարձատրությանն ուղղվող միջոցների և դրանց հավասարեցված եկամուտների (ԱՎՈՒՄ) ընդհանուր գումարից՝

- ԱՎՈՒՄ ($40,0 + 70,0$)՝ 110,0 հազ. դրամ,
- գործատուի սոցիալական վճար
($19,0 + (110,0 - 100,0) \times 5\%$)՝ 19,5 հազ. դրամ,
- վարձու աշխատողի համար
սոցիալական վճար ($110,0 \times 3\%$)՝ 3,3 հազ. դրամ,
- ընդամենը սոցիալական վճար ($19,5 + 3,3$)՝ 22,8 հազ. դրամ:

Հոկտեմբեր ամսվա համար հաշվարկված ԱՎՈՒՄ-ը (110,0 հազ. դրամ) և սոցիալական վճարները (22,8 հազ. դրամ) արտացոլվում են հոկտեմբեր ամսվա սոցիալական վճարների հաշվետվությունում, իսկ սոցիալական վճարները ենթակա են վճարման մինչև 20.11.2006թ. (ներառյալ): Միաժամանակ՝ նոյեմբեր ամսին վճարված եկամտտեղերը (70,0 հազ. դրամ) և հաշվարկված եկամտահարկը $(8,0 + (110,0 - (20,0 + 3,3) - 80,0) \times 20\% = 9,3$ հազ. դրամի և $(40,0 - (20,0 + 1,2)) \times 10\% = 1,9$ հազ. դրամի տարբերություն, ընդամենը՝ $9,3 - 1,9 = 7,4$ հազ. դրամ) արտացոլվում են 4-րդ եռամսյակի եկամտահարկի հաշվարկում (նոյեմբեր ամսվան վերաբերող սյունակներում), իսկ եկամտահարկը ենթակա է վճարման մինչև 05.12.2006թ. (ներառյալ):

Գործատուները յուրաքանչյուր ամսվա սոցիալական վճարների հաշվին Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով և չափերով վարձու աշխատողներին հաշվարկում ու վճարում են ապահովագրական նպաստներ, որից հետո սոցիալական վճարների մնացորդ գումարները փոխանցում են ապահովագրության բյուջե: Ընդ որում՝ գործատուները յուրաքանչյուր ամսվա համար հաշվարկված սոցիալական վճարների գումարներից փաստացի վճարված ապահովագրական նպաստների գումարների չափով պակասեցումը կատարում են սոցիալական վճարների համար սահմանված վճարման ժամկետի վերջին օրվա (այսինքն՝ այդ նպաստների վճարման ամսվա հաջորդող ամսվա 20-ի) հաշվով:

Օրինակ. Ոչ ռեզիդենտը վարձու աշխատողին (Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու) ներկայացված փաստաթղթերի հիման վրա 2006թ. սեպտեմբերի 5-ին վճարվում է օգոստոս ամսվա համար հիվանդության նպաստ 10,0 հազ. դրամ: 2006թ. սեպտեմբեր ամսվա աշխատավարձը կազմում է 70,0 հազ. դրամ: 2006թ. հուլիս-օգոստոս ամիսների համար հաշվարկված սոցիալական վճարները կազմում են 29,2 հազ. դրամ ($2 \times 14,6$), որոնք վճարվել են 2006թ. հոկտեմբերի 25-ին՝ սեպտեմբեր ամսվա համար վճարման ենթակա սոցիալական վճարների հետ միասին:

Տվյալ դեպքում սեպտեմբեր ամսվա համար կատարվում է սոցիալական վճարի հաշվարկման օբյեկտի ամսական չափի և սոցիալական վճարի հաշվարկ՝ ելնելով տվյալ ամսվա աշխատավարձից (ԱՎՈՒՄ):

Մեպտեմբեր ամսվա համար սոցիալական վճարի հաշվարկը հետևյալն է՝

- ԱՎՈՒՄ՝ 70,0 հազ. դրամ,
- գործատուի սոցիալական վճար $(7,0 + (70,0 - 20,0) \times 15\%)$ ՝ 14,5 հազ. դրամ,
- վարձու աշխատողի համար սոցիալական վճար $(70,0 \times 3\%)$ ՝ 2,1 հազ. դրամ,
- ընդամենը սոցիալական վճար $(14,5 + 2,1)$ ՝ 16,6 հազ. դրամ,
- հիվանդության նպաստ՝ 10,0 հազ. դրամ,
- վճարման ենթակա սոցիալական վճար $(16,6 - 10,0)$ ՝ 6,6 հազ. դրամ:

Մեպտեմբեր ամսվա համար հաշվարկված ԱՎՈՒՄ-ը (70,0 հազ. դրամ), սոցիալական վճարները (16,6 հազ. դրամ) և հիվանդության նպաստը (10,0 հազ. դրամ) արտացոլվում են սեպտեմբեր ամսվա սոցիալական վճարների հաշվետվությունում, իսկ ոչ ռեզիդենտի կողմից մինչև 20.10.2006 թ. (ներառյալ) ենթակա է վճարման 6,6 հազ. դրամ սեպտեմբեր ամսվա սոցիալական վճարների գումարը: Ընդ որում՝ 2006 թ. սեպտեմբերի 5-ին վճարված հիվանդության նպաստի չափով սոցիալական վճարի ապառքի գումարի պակասեցումը կատարվում է 2006 թ. հոկտեմբերի 20-ին և հուլիս-սեպտեմբեր ամիսների համար վճարման ենթակա սոցիալական վճարները ուշացնելու համար տույժերը հաշվարկվում են ընդհանուր կարգով:

Ապահովագրական նպաստների ստացման իրավունք ունեն գործատուների մոտ աշխատանքային պայմանագրի հիման վրա աշխատող անձինք, որոնք ենթակա են պարտադիր սոցիալական ապահովագրության և որոնց համար օրենսդրությամբ սահմանված կարգով սոցիալական վճարներ են կատարվում ապահովագրության բյուջե: Ապահովագրական նպաստները տրվում են, եթե դրանց ստանալու իրավունքն առաջացել է աշխատանքի ժամանակաշրջանում (ներառյալ՝ փորձաշրջանը): Հայաստանի Հանրապետությունում աշխատող օտարերկրացիները ապահովագրական նպաստների իրավունք ունեն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներին հավասար՝ իրենց կողմից Հիմնադրամ կամավոր սոցիալական վճարներ կատարելու պարտավորություն ստանձնելու մասին դիմումի առկայության և սահմանված կարգով սոցիալական վճարներ կատարելու դեպքում: Ապահովագրական նպաստները նշանակվում են, եթե դրանց համար պահանջ-

վող փաստաթղթերը ներկայացվել են աշխատունակության վերականգնման, հղիության ու ծննդաբերության արձակուրդի (ժամանակաշրջանի) ավարտման կամ հաշմանդամության խումբ սահմանելու օրվանից 6 ամսվա ժամկետում: Ապահովագրական նպաստները չեն վերաբերում արտադրությունում դժբախտ դեպքերի կամ մասնագիտական հիվանդությունների հետևանքով ժամանակավոր անաշխատունակության նպաստներին, որոնք վճարվում են գործատուի միջոցներից:

Վարձու աշխատողին հիվանդության նպաստը տրվում է հիվանդության (վնասվածքի) ամբողջ ժամանակաշրջանի համար, և այդ նպաստի նշանակման համար հիմք է հանդիսանում բժշկական հաստատության կողմից տրվող ժամանակավոր անաշխատունակության թերթիկը: Վարձու աշխատողին պրոթեզավորման նպաստը տրվում է հիվանդանոցային բուժական հաստատությունում (ստացիոնարում) գտնվելու ամբողջ ժամանակաշրջանի համար, և այդ նպաստի նշանակման համար հիմք է հանդիսանում բժշկական հաստատության կողմից տրվող ժամանակավոր անաշխատունակության թերթիկը: Առողջարանային բուժման նպաստը տրվում է հիվանդանոցային բուժական հաստատությունից (ստացիոնարից) անմիջապես առողջարան լիաբուժման ուղարկված վարձու աշխատողին, ինչպես նաև տուբերկուլյոզային առողջարան մեկնած վարձու աշխատողին՝ առողջարանում գտնվելու ամբողջ ժամանակաշրջանի համար, և այդ նպաստի նշանակման համար հիմք են հանդիսանում բժշկական հաստատության կողմից տրվող ժամանակավոր անաշխատունակության թերթիկը և առողջարանային բուժման ուղեգրի պատճենը: Վարձու աշխատողին հղիության ու ծննդաբերության նպաստը տրվում է հղիության և ծննդաբերության՝ օրենքով սահմանված կարգով հատկացված (գործատուի կողմից ձևակերպված) արձակուրդի ժամանակաշրջանի համար, և այդ նպաստի նշանակման համար հիմք է հանդիսանում բժշկական հաստատության կողմից տրվող ժամանակավոր անաշխատունակության թերթիկը: Վարձու աշխատողին ընտանիքի հիվանդ անդամի խնամքի նպաստը տրվում է օրենքով սահմանված դեպքերում և ժամկետներում, և այդ նպաստի նշանակման համար հիմք է հանդիսանում բժշկական հաստատության կողմից տրվող ժամանակավոր անաշխատունակության թերթիկը, իսկ մինչև 18 տարեկան անհատական խնամքի կարիք ունեցող երեխային կամ հաշմանդամ երեխային առողջարանում խնամելու դեպքում՝ նաև առողջարանային բուժման ուղեգրի պատճենը: Համատեղությամբ աշխատելու դեպքում վարձու աշխատողին ապա-

հովագրական նպաստ նշանակելու համար հիմնական աշխատավայրի գործատուի համար հինք է հանդիսանում ժամանակավոր անաշխատունակության թերթիկը, իսկ մյուս գործատու(ներ)ի համար՝ հիմնական աշխատավայրի գործատուի հաշվապահության կողմից կնքված ժամանակավոր անաշխատունակության թերթիկի պատճենը:

Ամենամյա արձակուրդի ընթացքում ժամանակավոր անաշխատունակություն առաջանալիս վարձու աշխատողին ապահովագրական նպաստը (բացառությամբ ընտանիքի հիվանդ անդամի խնամքի նպաստի) տրվում է ժամանակավոր անաշխատունակության բոլոր օրերի համար: Չվճարվող արձակուրդում կամ մինչև 3 տարեկան երեխայի խնամքի արձակուրդում գտնվելու ժամանակաշրջանում անաշխատունակության դեպքում ապահովագրական նպաստ չի տրվում (բացառությամբ՝ հղիության ու ծննդաբերության նպաստի): Եթե անաշխատունակությունը շարունակվում է նաև արձակուրդի ավարտից հետո, ապա ապահովագրական նպաստը տրվում է այն օրվանից, երբ աշխատողը պետք է անցներ աշխատանքի: Որոշակի ժամկետով կնքված աշխատանքային պայմանագրով վարձու աշխատողին ժամանակավոր անաշխատունակության դեպքերում ապահովագրական նպաստ տրվում է օրենքով սահմանված կարգով և ժամկետներում (բայց ոչ ավելի, քան մինչև աշխատանքային պայմանագրի ժամկետի ավարտը), եթե նա վերջին 1 տարվա ընթացքում մինչև ժամանակավոր անաշխատունակության ծագումը աշխատել է 3 ամսից ոչ պակաս կամ վերջին 2 տարվա ընթացքում՝ 10 ամսից ոչ պակաս:

Ապահովագրական նպաստները հաշվարկվում են վարձու աշխատողի միջին աշխատավարձից (եկամտից): Վարձու աշխատողի միջին ամսական աշխատավարձը (եկամտուրը) հաշվարկվում է ժամանակավոր անաշխատունակության դեպքին նախորդած 3 օրացույցային ամիսներին տվյալ աշխատողի համար հաշվարկված աշխատանքի վարձատրությանն ուղղվող միջոցներից և դրանց հավասարեցված եկամուտներից, որոնցից սահմանված կարգով կատարվել են սույնալիկան վճարներ: Եթե ապահովագրական դեպքին նախորդող եռամսյա ժամանակաշրջանում վարձու աշխատողը եկամուտ չի ունեցել (աշխատավարձ չի ստացել), ապա որպես միջին ամսական աշխատավարձ (եկամուտ) հինք է ընդունվում օրենքով սահմանված նվազագույն աշխատավարձի 13-ապատիկը (13,0 հազ. դրամ): Եթե ապահովագրական դեպքին նախորդող՝ տվյալ գործատուի մոտ աշխատանքի ժամանակաշրջանը պակաս է 3 օրացույցային ամիսներից, ապա միջին ամ-

սակն աշխատավարձը (եկամուտը) հաշվարկվում է փաստացի աշխատած ամիսների (օրերի) համար հաշվարկված եկամտից:

Հիվանդության, պրոթեզավորման, առողջարանային բուժման և ընտանիքի հիվանդ անդամի խնամքի նպաստները հաշվարկելիս հիմք ընդունվող միջին աշխատավարձը վերցվում է 100%-ի չափով, եթե այն չի գերազանցում 100,0 հազ. դրամը, իսկ 100,0 հազ. դրամը գերազանցելու դեպքում՝ 100,0 հազ. դրամին գումարած 100,0 հազ. դրամը գերազանցող գումարի 30%-ը (այս ձևով հաշվարկված միջին աշխատավարձը վերցվում է 100%-ի չափով այն աշխատողների համար, ովքեր ունեն 8 և ավելի տարվա ապահովագրական /աշխատանքային/ ստաժ, կամ՝ ովքեր իրենց խնամքի տակ ունեն 18 տարին չլրացած հաշմանդամ երեխա կամ 3 և ավելի երեխա, առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների թվին պատկանող 18-ից 23 տարեկան անձինք են, Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության համար մարտական գործողությունների մասնակիցներ են կամ Չերնոբիլի ԱԷԿ-ի վթարը վերացնելու ընթացքում հաշմանդամ են դարձել /անկախ ապահովագրական ստաժից/, իսկ 80%-ի չափով այն աշխատողների համար, ովքեր ունեն մինչև 8 տարվա ապահովագրական /աշխատանքային/ ստաժ): Հղիության ու ծննդաբերության նպաստը հաշվարկելիս հիմք ընդունվող միջին աշխատավարձը վերցվում է 100%-ի չափով՝ անկախ ապահովագրական ստաժի տևողությունից և աշխատավարձի չափից (առանց կիրառելու աշխատավարձի չափի հետ կապված սահմանափակումները): Ապահովագրական նպաստները հաշվարկելու համար միջին աշխատավարձը բաժանվում է 30.4-ի (1 ամսվա միջին օրերի) վրա և բազմապատկվում ժամանակավոր անաշխատունակության օրացույցային օրերի թվով:

Վարձու աշխատողների ապահովագրական նպաստի հաշվարկումը, նշանակումը և վճարումը իրականացնում է գործատուն: Ապահովագրական նպաստը վճարվում է դրա նշանակումից հետո՝ առաջիկա աշխատավարձի վճարման համար օրենսդրությամբ սահմանված ժամկետներում: Եթե տվյալ ամսվա համար հաշվարկված բոլոր վարձու աշխատողների սույնալական վճարների ընդհանուր գումարը բավարար չէ, ապա գործատուն ապահովագրական նպաստը վճարում է իր միջոցներից, որը փոխհատուցում է Հիմնադրամը գործատուի կողմից սույնալական վճարների վերաբերյալ ամսական հաշվետվության հետ մեկտեղ հարկային մարմին ներկայացված համապատասխան տեղեկանքի հիման վրա՝ հարկային մարմնի հաստատած տեղեկանքը Հիմնադրամ ներկայացնելուց հետո 1-ամսյա ժամկետում: Եթե գործատուն ազատ-

ված է սոցիալական վճարներ կատարելու պարտավորությունից, ապա ապահովագրական նպաստները վճարվում են գործատուի միջոցների հաշվին: Գործատուի վերակազմակերպման դեպքում վարձու աշխատողներին ապահովագրական նպաստ նշանակում և վճարում է նրա իրավահաջորդը, իսկ լուծարման դեպքում՝ Հիմնադրամը:

Մխալ հաշվարկելու հետևանքով պակաս վճարված ապահովագրական նպաստի գումարի վճարումը կատարվում է առանց ժամկետի սահմանափակման, ընդ որում՝ վարձու աշխատողներին պակաս վճարված ապահովագրական նպաստի գումարը գործատուն վճարում է իր միջոցներից:

Ավել վճարված ապահովագրական նպաստի գումարի հետպահումները կատարվում են գործատուի կամ Հիմնադրամի որոշմամբ, եթե ապահովագրական նպաստը նշանակվել և վճարվել է թվաբանական սխալի կամ ապահովագրական նպաստը ստացողի կողմից սխալ տեղեկություններով փաստաթղթեր ներկայացնելու հետևանքով: Ավել վճարված գումարը հետ է պահվում ամբողջությամբ: Հետպահումը կատարվում է ապահովագրական նպաստի հաջորդ վճարումներից կամ աշխատավարձից, ընդ որում՝ հետպահվող գումարի չափը յուրաքանչյուր անգամ չի կարող գերազանցել վճարվող ապահովագրական նպաստի կամ աշխատավարձի 20%-ը: Եթե ապահովագրական նպաստը նշանակվել և վճարվել է թվաբանական սխալով, ապա ավել վճարված ապահովագրական նպաստի գումարի հետպահումները կարող են կատարվել, եթե ապահովագրական նպաստի նշանակման օրվանից չի անցել 3 ամսից ավել: Եթե ապահովագրական նպաստը նշանակվել և վճարվել է սխալ տեղեկություններով փաստաթղթեր ներկայացնելու հետևանքով, ապա ավել վճարված ապահովագրական նպաստի գումարի հետպահումները կատարվում են առանց ժամկետի սահմանափակման:

Աշխատանքային պայմանագիրը լուծվելու դեպքում օրենքով սահմանված դեպքերում (մասնավորապես՝ արտադրության ծավալների, տնտեսական, տեխնոլոգիական և աշխատանքի կազմակերպման պայմանների փոփոխման և արտադրական անհրաժեշտությամբ պայմանավորված աշխատողների թվաքանակի կրճատման դեպքում) գործատուն վարձու աշխատողին վճարում է արձակման նպաստ (առնվազն մեկ ամսվա միջին աշխատավարձի չափով, իսկ առանձին դեպքերում՝ 2 շաբաթվա աշխատավարձի չափով, որը հաշվարկվում է վարձու աշխատողի միջին օրական աշխատավարձի չափից ելնելով):

Վարձու աշխատողին վճարվող արձակման նպաստից սույնիսկան վճարներ չեն հաշվարկվում:

Աշխատանքային պայմանագիրը լուծվելու դեպքում գործատուն պարտավոր է վարձու աշխատողի հետ կատարել լրիվ վերջնահաշվարկ (աշխատանքային պայմանագրի լուծման օրը, եթե օրենքով կամ աշխատանքային պայմանագրով այլ կարգ նախատեսված չէ)՝ վերջնահաշվարկի օրը վճարելով աշխատավարձը և դրան հավասարեցված այլ վճարումները: Վարձու աշխատողի ցանկությանը գործատուն տրամադրում է տեղեկանք աշխատանքային գործառույթների (պարտականությունների), աշխատավարձի, վճարված հարկերի ու սույնիսկան վճարների չափի և աշխատանքի գնահատականի վերաբերյալ: Վարձու աշխատողին վճարվող վերջնահաշվարկի գումարը կազմող աշխատավարձի և դրան հավասարեցված այլ վճարումներից սույնիսկան վճարները հաշվարկվում են ընդհանուր սահմանված կարգով:

Օրենքով սահմանված դեպքերում (մասնավորապես՝ կազմակերպության վերակազմակերպում կամ լուծարում, գործատուի մոտ աշխատողների թվի կամ հաստիքների կրճատում) ազատվող յուրաքանչյուր վարձու աշխատողի համար զբաղվածության հիմնադրամ փոխանցվող գործարներից սույնիսկան վճարներ չեն հաշվարկվում:

Քաղաքացիաիրավական պայմանագրերից սույնիսկան վճարների կատարումը

Քաղաքացիական օրենսդրությանը համապատասխան քաղաքացիաիրավական պայմանագրերի շրջանակներում անհատ ձեռնարկատեր չհանդիսացող ֆիզիկական անձի կողմից կատարվող աշխատանքներից և մատուցվող ծառայություններից ստացվող եկամուտներն են, մասնավորապես՝

- կապալի (այդ թվում՝ շինարարական, նախագծային և հետագոտական աշխատանքների կապալի) պայմանագրերի շրջանակներում աշխատանքի վարձատրությունը,
- մանկավարժական, փորձարարական-կոնստրուկտորական և տեխնոլոգիական աշխատանքների կատարման պայմանագրերի շրջանակներում աշխատանքի վարձատրությունը,
- հանձնարարության և գործակալության պայմանագրերի շրջանակներում ծառայությունների դիմաց վճարումը,
- փոխադրման և տրանսպորտային առաքման պայմանագրերի շրջանակներում ծառայությունների դիմաց վճարումը:

Քաղաքացիաիրավական պայմանագրերի հիման վրա գիտական և ստեղծագործական աշխատանքների դիմաց եկամուտները չեն դիտվում որպես աշխատանքի վարձատրությանն ուղղված կամ դրանց հավասարեցված եկամուտներ:

Քաղաքացիաիրավական պայմանագրերի շրջանակներում կատարվող աշխատանքների, մատուցվող ծառայությունների համար գործատուները աշխատողների աշխատավարձի և դրան հավասարեցված եկամուտներից 3%-ի չափով սոցիալական վճարներ չեն կատարում:

Եթե աշխատանքները կատարվում են կամ ծառայությունները մատուցվում են քաղաքացիաիրավական գրավոր պայմանագրում նշված կոնկրետ ժամկետում, ապա՝

- ա) այն ամիսների համար, որոնց ընթացքում պայմանագրով չեն նախատեսվում աշխատանքների կատարում կամ ծառայությունների մատուցում, սոցիալական վճարներ չեն հաշվարկվում և չեն կատարվում.
- բ) այն ամիսների համար, որոնց ընթացքում պայմանագրով նախատեսվում է աշխատանքների կատարում կամ ծառայությունների մատուցում, սոցիալական վճարները հաշվարկվում են այդ ամիսների համար պայմանագրով առանձնացված վարձատրությունից ելնելով (բայց ոչ պակաս, քան 7,0 հազ. դրամ) և վճարվում են այդ ամիսների հաշվարկված սոցիալական վճարների համար սահմանված ժամկետներում.
- գ) այն ամիսների համար, որոնց ընթացքում պայմանագրով նախատեսվում է աշխատանքների կատարում կամ ծառայությունների մատուցում, սակայն այդ ամիսների համար պայմանագրով առանձնացված վարձատրություն նախատեսված չէ, սոցիալական վճարները հաշվարկվում են պայմանագրով նախատեսված աշխատանքների կամ ծառայությունների (կամ դրանց փուլերի) ընդհանուր արժեքի և այդ արժեքի մեջ ընդգրկված ու պայմանագրով առանձնացված վարձատրությամբ ամիսների վարձատրության տարբերությունը ըստ ամիսների հավասարաչափ բաշխվող գումարից ելնելով (բայց ոչ պակաս, քան 7,0 հազ. դրամ), և վճարվում են այդ ամիսների հաշվարկված սոցիալական վճարների համար սահմանված ժամկետներում.

դ) պայմանագրի (կամ դրա փուլերի) ավարտից հետո հանձնման-ընդունման փաստաթղթերով հիմնավորված փաստացի կատարված աշխատանքների կամ մատուցված ծառայությունների ըստ ամիսների արժեքային այլ բաշխման դեպքում գործատուն ներկայացնում է ճշտված հաշվետվություններ բոլոր այն ամիսների համար, որոնց (վերա)հաշվարկով կատարվում է սոցիալական վճարների փոփոխություն, և դրանց հիման վրա կատարվում է այդ ժամանակաշրջանների համար սոցիալական վճարների պարտավորությունների վերահաշվարկ:

Եթե աշխատանքները կատարվում կամ ծառայությունները մատուցվում են քաղաքացիաիրավական գրավոր պայմանագրում նշված ժամկետում, որը պայմանավորված է որոշակի իրադարձությունների (այդ թվում՝ աշխատանքների կատարման կամ ծառայությունների մատուցման, դրանց հանձնման-ընդունման) հետ, որի հետևանքով պայմանագրի հիման վրա հնարավոր չէ որոշել սոցիալական վճարների հաշվարկման օբյեկտը ըստ ամիսների, կամ՝ եթե քաղաքացիաիրավական գրավոր պայմանագրից, սկզբնական հաշվառման և վճարման փաստաթղթերից հնարավոր չէ որոշել սոցիալական վճարների հաշվարկման օբյեկտը ըստ ամիսների, ապա սոցիալական վճարները հաշվարկվում են պայմանագրի շրջանակներում կատարված վճարումներից (վճարման ամիսների համար) և պայմանագրով (կամ դրա փուլերով) նախատեսված աշխատանքների կատարումը կամ ծառայությունների մատուցումը հաստատող հանձնման-ընդունման փաստաթղթերի հիման վրա, ընդ որում՝

ա) պայմանագրի շրջանակներում կատարված վճարումներից (այդ թվում՝ կանխավճարային ձևով) սոցիալական վճարները հաշվարկվում են՝ հաշվի առնելով պայմանագրի (կամ դրա փուլերի) կատարման վերաբերյալ հանձնման-ընդունման փաստաթղթերի տվյալները.

բ) պայմանագրի (կամ դրա փուլերի) կատարման վերաբերյալ հանձնման-ընդունման փաստաթղթերի հիման վրա սոցիալական վճարները հաշվարկվում են՝ հաշվի առնելով պայմանագրի շրջանակներում կատարված վճարումները (այդ թվում՝ կանխավճարային ձևով):

Նշված դրույթները տարածվում են նաև՝

- ա) լրագրողների վրա, որոնք քաղաքացիաիրավական գրավոր պայմանագրերի հիման վրա տեղեկատվություն են փնտրում, հավաքում, ստանում, պատրաստում, խմբագրում լրատվական գործունեություն իրականացնողների համար.
- բ) քաղաքացիաիրավական պայմանագրերի հիման վրա մանկավարժական աշխատանքներ կատարողների (ծառայություններ մատուցողների) վրա:

Ջանգվածային լրատվության միջոցներում հրապարակված տեղեկատվության աղբյուրների վերաբերյալ տեղեկությունների կամ հրապարակման համար տրամադրված տեղեկատվության դիմաց վարձատրության բացակայությունը չի կարող հիմք հանդիսանալ այդ մասով սույնիսկան վճարների հաշվարկման համար: Սույնիսկան վճարները հաշվարկվում են տեղեկատվություն տրամադրող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու հետ կնքված քաղաքացիաիրավական գրավոր պայմանագրի առկայության դեպքում, եթե պայմանագրով այդ քաղաքացու համար նախատեսվում է վարձատրություն կամ պայմանագրի շրջանակներում այդ քաղաքացուն կատարվում են վճարումներ և այդ գումարները (վարձատրությունը, վճարումները) չեն դիտվում (դիտվելու) որպես ռոյալթի:

Սույնիսկան վճարների հաշվարկման և վճարման կարգը

Գործատուները յուրաքանչյուր ամսվա համար սույնիսկան վճարները հաշվարկում և պարտադիր սույնիսկան ապահովագրության բյուջե են փոխանցում (վճարում) մինչև հաջորդ ամսվա 20-ը (ներառյալ):

Գործատուները, յուրաքանչյուր հաշվետու ամսվա արդյունքներով, մինչև հաջորդ ամսվա 20-ը (ներառյալ), իրենց հաշվառման վայրի հարկային մարմին Կառավարության սահմանած պարզեցված ընթացակարգով ներկայացնում են սույնիսկան վճարների հաշվետվություն, որտեղ ներառվում են նաև «Ժամանակավոր անաշխատունակության դեպքերից պարտադիր սույնիսկան ապահովագրության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված՝ սույնիսկան վճարների հաշվին գործատուի կողմից հաշվետու ամսում վճարված ապահովագրական նպաստները (հիվանդության նպաստ, պրոթեզավորման նպաստ, առողջարանային բուժման նպաստ, հղիու-

քյան ու ծննդաբերության նպաստ, ընտանիքի հիվանդ անդամի խնամքի նպաստ), ինչպես նաև վարձու աշխատողի մահվան դեպքում տրվող թաղման նկատառը: Ոչ ռեզիդենտները սույնիսկական վճարների հաշվետվություն հարկային մարմին չեն ներկայացնում, եթե հաշվետու ամսում չեն հանդիսանում գործատու (չունեն օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ձևակերպված /գրավոր/ աշխատող /վարձու աշխատող/ և փաստաթղթի չեն օգտագործում ֆիզիկական անձանց աշխատանքը, ծառայությունները):

Լուծարվող գործատուները սույնիսկական վճարների հաշվետվությունը ներկայացնում են և սույնիսկական վճարները կատարում են մինչև լուծարման գործընթացի ավարտն ընկած ժամանակաշրջանի համար:

Գործատուն նախորդ հաշվետու ժամանակաշրջանների համար ներկայացված սույնիսկական վճարների հաշվետվություններում սխալներն ինքնուրույն հայտնաբերելու դեպքում կարող է հարկային մարմին ներկայացնել սույնիսկական վճարների ճշտված հաշվետվություններ, որոնց հիման վրա կատարվում է այդ ժամանակաշրջանների համար սույնիսկական վճարների պարտավորությունների վերահաշվարկ: Հարկային մարմինների կողմից գործատուների մոտ իրականացված ստուգումների ընթացքում գործատուի կողմից ներկայացված ստուգվող ժամանակաշրջաններին վերաբերող հաշվետվությունների ճշտում չի իրականացվում (սույնիսկական վճարների ճշտված հաշվետվություններ չեն ներկայացվում): Սույնիսկական վճարների ճշտված հաշվետվություններ չեն ներկայացվում նաև հարկային մարմինների կողմից կատարված ստուգմամբ ընդգրկված հաշվետու ժամանակաշրջանների համար: Ստուգված ժամանակաշրջանների համար սույնիսկական վճարների գծով պարտավորությունները կարող են ճշտվել միայն գործատուի կողմից ներկայացված դիմումի հիման վրա իրականացվող կրկնակի ստուգման արդյունքներով:

Եթե օրենքներով և Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով սույնիսկական վճարները հաշվարկելու և պարտադիր սույնիսկական ապահովագրության բյուջե փոխանցելու պարտականությունը դրված է վարձու աշխատողների վրա, ապա գործատուն պարտավոր է մինչև եռամսյակին հաջորդող ամսվա 20-ը (ներառյալ) հարկային մարմին սահմանված ձևով տեղեկություններ հայտնել վարձու աշխատողների, նրանց վճարվող աշխատանքի վարձատրությանն ուղղված միջոցների և դրանց հավասարեցված եկամուտների մասին:

Այդ պահանջը խախտելու համար գործատուն վճարում է տուգանք՝ հարկային մարմին չներկայացրած (կամ ուշ ներկայացրած) յուրաքանչյուր տեղեկության համար 25,0 հազ. դրամի չափով:

Պատասխանատվությունը

Գործատուների կողմից սոցիալական վճարումների կատարումը սահմանված ժամկետներից ուշացնելու օրվանից մինչև 365-րդ օրը ժամկետանց յուրաքանչյուր օրվա համար գանձվում է տույժ՝ ապառքի 0.15%-ի չափով: Սոցիալական վճարների գծով լրացուցիչ պարտավորություններ չեն կարող առաջանալ, եթե խախտումը հայտնաբերվել է այն կատարելու տարվան հաջորդող 3 տարի հետո:

Սոցիալական վճարների կատարումը ուշացնելու դեպքում հարկային մարմինը (բացառությամբ՝ Կառավարության սահմանված դեպքերի) սոցիալական վճարի վճարման համար սահմանված ժամկետից 183 օրվա ընթացքում սահմանված կարգով ապահովադրին անվճարունակ ճանաչելու հայցով դիմում է դատարան: Այդ հայցից հարկային մարմինը չի կարող հրաժարվել, քանի դեռ սոցիալական վճարների գծով պարտավորություններն ամբողջությամբ մարված չեն:

Սոցիալական վճարների օբյեկտը թաքցնելու (կամ պակաս ցույց տալու) դեպքում ապահովադրից սահմանված կարգով գանձվում է թաքցրած (կամ պակաս ցույց տրված) սոցիալական վճարների օբյեկտի նկատմամբ հաշվարկված սոցիալական վճարների գումարը, ինչպես նաև տուգանք՝ այդ գումարի 50%-ի չափով, իսկ հարկային մարմնի կողմից խախտումն արձանագրելուց հետո՝ 1 տարվա ընթացքում, սոցիալական վճարների օբյեկտը կրկին թաքցնելու (կամ պակաս ցույց տալու դեպքում)՝ սոցիալական վճարների ամբողջ գումարի չափով:

Սոցիալական վճարների հաշվետվությունը սահմանված ժամկետից 2 ամսից ավելի ուշացնելու դեպքում այդ ժամկետին հաջորդող յուրաքանչյուր 15 օրվա համար ապահովադրից գանձվում է տուգանք՝ դրա հետևանքով չմուծված սոցիալական վճարի ընդհանուր գումարի 5%-ի չափով (բայց ոչ ավելի, քան սոցիալական վճարի ընդհանուր գումարն է):

Սոցիալական վճարների հաշվետվությունները սխալ կազմելու համար ապահովադիրներից գանձվում է տուգանք՝ այդ խախտումների հետևանքով պարտադիր սոցիալական ապահովագրության բյուջե չմուծված (կամ պակաս մուծված) սոցիալական վճարի գումարի 10%-ի չափով:

Աշխատողի աշխատանքի ընդունումը օրենսդրությամբ սահմանված կարգով գրավոր չձևակերպելու (այսինքն՝ աշխատանքի ընդուն-

ման մասին գրավոր հրամանի և (կամ) գրավոր պայմանագրի բացակայության) փաստն արձանագրելու դեպքում գործատուն տվյալ ամսում հաշվարկում և վճարում է չձևակերպված վարձու աշխատողի համար սոցիալական վճար՝ 60,0 հազ. դրամի չափով:

Չկատարված սոցիալական վճարների պարտավորության չափը 500,0 հազ. դրամ և ավելի կազմելու դեպքում հարկային մարմնի ղեկավարն Կառավարության սահմանած կարգով իրավունք ունի ապահովադրի սոցիալական վճարների պարտավորության համարժեք գույքի վրա արգելանք դնելու մինչև դատարանի կողմից վճռի կայացումը (բացառությամբ՝ օրենքով սահմանված այն գույքի, որի նկատմամբ բռնագանձում չի կարող տարածվել, կամ որի պահպանման ժամկետը չի գերազանցում 30 օրը): Արգելանքն առաջնահերթության կարգով կիրառվում է նախ՝ ապահովադրի բանկային հաշիվների, ապա՝ անշարժ գույքի, այնուհետև՝ այլ ակտիվների նկատմամբ: Ապահովադրի գույքի արգելադրումից հետո՝ 30 օրյա ժամկետում, դատարանի վճիռը չսպահովելու դեպքում ապահովադրի գույքը համարվում է արգելանքից հանված:

4. ԱՐԺՈՒԹԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇԱՆՋՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐՈՒՄԸ

«Արժուքային կարգավորման և արժուքային վերահսկողության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը չի տարածվում մինչև դրա ուժի մեջ մտնելը կնքած պայմանագրերի վրա, սակայն ժամկետային պայմանագրերի երկարաձգման դեպքում, երկարաձգման պահից պայմանագրի դրույթները պետք է համապատասխանեն օրենքի պահանջներին :

Ռեզիդենտներ են համարվում՝

ա) ֆիզիկական անձինք (բացառությամբ անհատ՝ ձեռնարկատերերի)՝

- որոնք հունվարի 1-ից մինչև դեկտեմբերի 31-ը (ներառյալ) սկսվող կամ ավարտվող 12-ամսյա ցանկացած ժամանա-

կահատվածում գտնվել են Հայաստանի Հանրապետությունում 183 օր և ավելի, կամ՝

- որոնց կենսական շահերի կենտրոնը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետությունում, կամ՝
 - պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններում աշխատող՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս ժամանակավորապես աշխատող ֆիզիկական անձինք,
- բ) Հայաստանում պետական գրանցում ստացած (հաշվառված) կազմակերպությունները (նրանց Հայաստանի Հանրապետության սահմաններից դուրս գտնվող մասնաճյուղերը և ներկայացուցչությունները) և անհատ ձեռնարկատերերը,
- գ) օտարերկրյա պետություններում Հայաստանի Հանրապետության ղեկավարությունները, հյուպատոսական հիմնարկները, գորքերը, ինչպես նաև դրանց՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիություն ունեցող ղեկավարները, այլ աշխատակիցներ և նրանց ընտանիքների անդամները,
- դ) միջազգային կազմակերպություններում Հայաստանի Հանրապետության մշտական ներկայացուցչությունները, ինչպես նաև դրանց՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիություն ունեցող ղեկավարները, այլ աշխատակիցներ և նրանց ընտանիքների անդամները:

Ոչ ռեզիդենտներն են համարվում.

- ա) ռեզիդենտ չհամարվող ֆիզիկական անձինք (այդ թվում՝ օտարերկրյա պետության պետական ծառայության մեջ գտնվող և Հայաստանի Հանրապետությունում ժամանակավորապես աշխատող ֆիզիկական անձինք,
- բ) օտարերկրյա պետություններում ստեղծված կազմակերպությունները ու դրանց (այդ թվում՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվող) մասնաճյուղերն և ներկայացուցչությունները,
- գ) Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվող օտարերկրյա պետությունների ղեկավարությունները, հյուպատոսական հիմնարկները, գորքերը և միջազգային կազմակերպությունները, ինչպես նաև դրանց՝ Հայաստանի Հանրապետու-

թյան քաղաքացիություն չունեցող ղեկավարները, այլ աշխատակիցներ և նրանց ընտանիքների անդամները:

Արժութային գործարքները կարելի է դասակարգել հետևյալ 3 տեսակների՝ ընթացիկ արժութային գործարքներ, կապիտալի շարժի և ֆինանսական արժութային գործարքներ:

Ընթացիկ արժութային գործարքներ են համարվում ռեզիդենտի և ոչ ռեզիդենտի միջև կատարվող հետևյալ գործարքները (վճարումները)՝ անկախ դրանց գումարային մեծությունից (բացառությամբ՝ վարկերի, փոխառությունների և ուղղակի ներդրումների մարմանն ուղղված փոքրածավալ գումարների վճարումների)՝

- ա) ապրանքների և ծառայությունների ներմուծման կամ արտահանման հետ կապված վճարումները, ինչպես նաև կարճաժամկետ վարկերի և փոխառությունների տրամադրումը: Կարճաժամկետ են համարվում 180 օրվանից ոչ ավելի ժամկետով ստացված կամ տրամադրված վարկերը և փոխառությունները.
- բ) վարկերի, փոխառությունների և ներդրումների դիմաց վճարվող տոկոսներն ու շահաբաժինները,
- գ) վարկերի, փոխառությունների և ուղղակի ներդրումների մարմանն ուղղված փոքրածավալ գումարների վճարումները: Վարկերի, փոխառությունների և ուղղակի ներդրումների մարմանն ուղղված փոքրածավալ գումարների վճարումներ են համարվում ամսական մինչև 25,0 մլն. դրամ գումարի վճարումները .
- դ) ոչ առևտրային բնույթի փոխանցումները Հայաստանի Հանրապետության տարածք և Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս (ներառյալ՝ աշխատավարձի, կենսաթոշակների, ժառանգությունների, ֆինանսական օգնության, նվիրատվությունների) փոխանցումները:

Կապիտալի շարժի և ֆինանսական արժութային գործարքներ են համարվում ռեզիդենտի և ոչ ռեզիդենտի միջև կատարվող այն գործարքները, որոնք չեն համարվում ընթացիկ արժութային գործարքներ:

Ընթացիկ արժութային գործարքների իրականացման նկատմամբ սահմանափակում չկա: Կենտրոնական Բանկը կապիտալի շարժի և ֆինանսական արժութային գործարքների համար կարող է սահմանել կարգ և պայմաններ:

Ռեզիդենտները Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս կարող են առանց սահմանափակումների իրականացնել արժու-թային գործարքներ՝ օտարերկրյա պետությունների օրենսդրությանը համապատասխան:

Ոչ ռեզիդենտների կողմից Հայաստանի Հանրապետության տա-րածքում ներդրումների հետ կապված գործարքները կարգավորվում են օրենքներով և միջազգային պայմանագրերով:

Ռեզիդենտները և ոչ ռեզիդենտները կարող են առանց որևէ սահմա-նափակման և հայտարարագրման Հայաստանի Հանրապետության տարածք և Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս փոխադ-րել, առաքել, ներմուծել և արտահանել արժուրթային արժեքներ՝ բացա-ռությամբ՝ Կենտրոնական Բանկի խորհրդի 29.07.2005թ. N 386-Ն որո-մամբ սահմանված դեպքերի: Համաձայն այդ որոշմամբ հաստատված կարգի կազմակերպությունները (բացառությամբ բանկերի և ինկասա-յիոն կազմակերպությունների) իրավունք ունեն առանց որևէ փաս-տաթղթի առկայության Հայաստանի Հանրապետությունից արտահա-նել արտարժույթով արտահայտված արժեթղթեր և մինչև 5,0 մլն. կան-խիկ դրամ կամ դրան համարժեք կանխիկ արտարժույթ՝ արտահայտ-ված բանկային տոմսերի, գանձատան թղթադրամների և մետաղադ-րամների տեսքով: 5,0 մլն. գումարը գերազանցելու դեպքում արտահա-նումն իրականացվում է անկանխիկ եղանակով՝ բանկային փոխան-ցումների միջոցով: Հայաստանի Հանրապետության դրամով արտա-հայտված արժեթղթերի արտահանումը կարող է իրականացվել առանց սահմանափակումների: Հայաստանի Հանրապետության բանկերի և օտարերկրյա բանկերի մասնաճյուղերի, ինչպես նաև վարկային կազ-մակերպությունների կողմից արժուրթային արժեքների Հայաստանի Հանրապետություն փոխադրումը, առաքումը, ներմուծումը և Հայաս-տանի Հանրապետությունից փոխադրումը, առաքումը ու արտահանու-մը իրականացվում է առանց ծավալային և այլ սահմանափակումների :

Հայաստանի Հանրապետության դրամով գործարքների իրականացումը

Հայաստանի Հանրապետության տարածքում Հայաստանի Հան-րապետության դրամով իրականացվում են ապրանքների (գույքի) իրացման, ծառայությունների մատուցման և աշխատանքների կա-տարման, գույքի օգտագործման փողային գնանշումները, մասնավո-րապես՝

- ապրանքների (գույքի) վաճառքի, ծառայությունների մատուցման և աշխատանքների կատարման ու դրանց գովազդներում փողային գնանշումները,
- ռեզիդենտների և ոչ ռեզիդենտների կողմից հրապարակային առաջարկները (հրապարակային պայմանագրերում փողային գնանշումները),
- գույքի անհատույց տրամադրման (օգտագործման) դեպքերում պայմանագրերում և ընդունման-հանձման փաստաթղթերում այդ գույքի գնանշումը (արժեքավորումը),
- պասիվ եկամուտների (շահաբաժիններ, ռոյալթիներ գործառնական կամ ֆինանսական վարձակալություն) գնանշումները (արժեքավորումը) և վճարումները:

Պայմանագրով նախատեսված գույքային սանկյիաների (տույժեր, տուգանքներ) և փոխհատուցումների (քաղաքացիական ծախսերի փոխհատուցման դեպքերի, որոնց վրա տարածվում են արժութային օրենսդրության պահանջները) գնանշման (արժեքավորման) և դրանց վճարման նկատմամբ արժութային սահմանափակումները չեն տարածվում:

Այն գործարքները, որոնց գնանշումը պետք է կատարվի Հայաստանի Հանրապետության դրամով՝ պայմանագրերում և սկզբնական (հաշվառման) փաստաթղթերում կարող է նշվել միայն արտարժույթի փոխարժեքը (այլ ոչ թե՛ գների գույքահեռաբար արտահայտումը նաև արտարժույթով):

Հայաստանի Հանրապետություն, Հայաստանի Հանրապետությունից կամ Հայաստանի Հանրապետության օդային տարածքով չվերթեր (կանոնավոր, ոչ կանոնավոր, չարթերային) իրականացնող օդանավեր շահագործող ընկերություններին (ավիաընկերություններին) մատուցվող հետևյալ ավիային ծառայությունների փողային գնանշումները կարող են կատարվել արտարժույթով՝

- օդանավերի ուղեկցման ծառայություններ, թռիչքի, վայրէջքի և լուսավորման, կանգառների կառավարման, շարժական և մեխանիկական սանդղակների ներդրման և գործարկման, տելեակոպ կամուրջի, օդանավերի վերգետնյա սպասարկման ծառայություններ (այդ թվում՝ օդանավեր քարշակելու ծառայություն),
- ուղևորի, ուղեբեռի, բեռի և փոստի վերգետնյա սպասարկում և հաշվառում,

- ավիացիոն անվտանգության և օդանավերի պահպանման ծառայություններ,
- օդանավերի կոմունալ ծառայություններ,
- վառելիքի և հեղուկների մատակարարում,
- հատուկ անիվավոր փոխադրամիջոցներով մատուցվող ծառայություններ,
- Հայաստանի Հանրապետության օդային տարածքով անցնող միջազգային օդային մայրուղիներով տարանցիկ և Հայաստանի Հանրապետության օդանավակայաններ չվերթող օդանավերին մատուցվող աերոնավիգացիոն ծառայություններ:

Նշված ավիացիոն ծառայությունների դիմաց վճարումները ոչ ռեզիդենտ ավիացիոն ընկերությունների կողմից կարող են կատարվել արտարժույթով:

Հայաստանի Հանրապետություն, Հայաստանի Հանրապետությունից կամ Հայաստանի Հանրապետության օդային տարածքով չվերթեր իրականացնող օդանավեր շահագործող ընկերությունների կողմից մատուցվող ուղևորների, բեռի և փոստի փոխադրման ծառայությունների փողային գնանշումները համակարգչային բազայում կարող են իրականացվել արտարժույթով:

Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ռեզիդենտների միջև ապրանքների (գույքի) իրացման, ծառայությունների մատուցման և աշխատանքների կատարման, գույքի օգտագործման դիմաց փողային վճարումները (ներառյալ՝ ֆինանսական գործառնությունների դիմաց վճարվող տոկոսավճարները) ընդունվում և իրականացվում են Հայաստանի Հանրապետության դրամով:

Հայաստանի Հանրապետության տարածքում իրավաբանական անձանց կանոնադրական և բաժնեհավաք կապիտալում փողային ներդրումներն իրականացվում են Հայաստանի Հանրապետության դրամով:

Հայաստանի Հանրապետության տարածքում փողային շահումները կարող են գովազդվել և տրվել միայն Հայաստանի Հանրապետության դրամով:

Հայաստանի Հանրապետությունում արտարժույթով գործարքների իրականացումը

Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ռեզիդենտներն ու ոչ ռեզիդենտներն իրավունք ունեն առանց սահմանափակումների իրա-

կանաչնելու արտարժույթի առք ու վաճառք՝ մասնագիտացված անձանց միջոցով, որոնք իրենք են սահմանում արտարժույթի առք ու վաճառքի գործարքների փոխարժեքը և ծավալները:

Հայաստանի Հանրապետության տարածքում (բացառությամբ՝ օտարերկրյա պետություններում Հայաստանի Հանրապետության դեսպանությունների և հյուպատոսական հիմնարկների) ընթացիկ արժույթային գործարքների դիմաց վճարումները և կապիտալի շարժի ու ֆինանսական արժույթային գործարքները (կանխիկ ու անկանխիկ) իրականացվում են Հայաստանի Հանրապետության դրամով, բացառությամբ՝

- իրավաբանական անձանց և անհատ ձեռնարկատերերի միջև Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ընթացիկ արժույթային գործարքների դիմաց անկանխիկ վճարումների և կապիտալի շարժի ու ֆինանսական արժույթային անկանխիկ գործարքների,
- Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ոչ առևտրային բնույթի գործարքների (բացառությամբ՝ աշխատավարձի վճարումների),
- ռեզիդենտների միջև նվիրաբերության (նվիրատվության) և ժառանգության գործարքների,
- Կենտրոնական Բանկի սահմանած դեպքերում միջազգային կազմակերպությունների կողմից Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կատարված աշխատանքների, մատուցված ծառայությունների համար վճարումների: Այսպես՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում միջազգային կազմակերպությունների կողմից **ռեզիդենտ ֆիզիկական անձանց աշխատանքային պայմանագրերով** նախատեսված աշխատավարձի վճարումն իրականացվում է Հայաստանի Հանրապետության դրամով, եթե համապատասխան միջազգային պայմանագրերով այլ բան նախատեսված չէ, իսկ **ռեզիդենտներին** աշխատանքների կատարման կամ ծառայությունների մատուցման **քաղաքացիա-իրավական պայմանագրերով** նախատեսված վճարումները կարող են իրականացվել արտարժույթով (անկանխիկ ձևով),
- բանկերի, վարկային և վճարահաշվարկային կազմակերպությունների կողմից իրենց վերապահված ֆինանսական (այդ թվում՝ ավանդային, վարկային) գործառնությունների:

Կարևոր չէ, թե վճարումը որտեղ է իրականացվում, այլ կարևոր է, թե ինչպիսի գործարքի դիմաց է կատարվում վճարումը (օրինակ՝ եթե գործարքը կատարվում է երկու ռեզիդենտների միջև Հայաստանի Հանրապետության տարածքում, ապա վճարումը կանխիկ կամ անկանխիկ պետք է կատարվի Հայաստանի Հանրապետության դրամով, եթե նույնիսկ վճարման ենթակա գումարը հաշվեգրված է օտարերկրյա բանկում այդ ռեզիդենտների բանկային հաշիվներին):

Ուշադրություն. Օրենքի իմաստով «ապրանքների (ծառայությունների, աշխատանքների) արտահանում» և «ապրանքների (ծառայությունների, աշխատանքների) ներմուծում հասկացությունները կիրառվում են միայն «ռեզիդենտ - ոչ ռեզիդենտ» հարաբերություններում: Արտահանման հետ կապված գործարքներում գնանշումները կարող են կատարվել արտարժույթով, եթե ոչ ռեզիդենտը հանդիսանում է տնտեսավարող սուբյեկտ և վճարումը կատարվում է անկանխիկ եղանակով: Ներմուծման հետ կապված գործարքներում գնանշումները կատարվում են Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս և, հետևաբար՝ կարող են կատարվել արտարժույթով:

Ռեզիդենտների միջև իրականացվող գործարքները համարվում են իրականացված Հայաստանի Հանրապետության տարածքում, եթե բացակայում են հիմքեր դրանք դիտելու Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս իրականացված: Մասնավորապես՝ եթե ռեզիդենտների միջև առևտրային պայմանագիրը (ապրանքների մատակարարում, ծառայությունների մատուցում, աշխատանքների կատարում) կնքված է Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս, ապա այդ պայմանագրում գնանշումները կարող են կատարվել արտարժույթով (անկախ այն հանգամանքից, թե պայմանագրից բխող գործարքները փաստացի կատարվելու են Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կամ Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս), իսկ այդպիսի եզրակացություն անելու հիմքերի բացակայության դեպքում պայմանագիրը համարվում է կնքված Հայաստանի Հանրապետության տարածքում և, հետևաբար՝ այդ պայմանագրում գնանշումները պետք է կատարվեն Հայաստանի Հանրապետության դրամով: Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ռեզիդենտների միջև ապրանքների (գույքի) իրացման, ծառայությունների մատուցման և աշխատանքների կատարման դիմաց փողային վճարումները պետք է կատարվեն Հայաստանի Հանրապետության դրամով:

Ոչ ռեզիդենտների միջև իրականացվող գործարքները համարվում են իրականացված Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս, եթե բացակայում են հիմքեր դրանք դիտելու Հայաստանի Հանրապետության տարածքում իրականացված: Մասնավորապես՝ եթե ոչ ռեզիդենտների միջև առևտրային պայմանագիրը (ապրանքների մատակարարում, ծառայությունների մատուցում, աշխատանքների կատարում) կնքված է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում, ապա այդ պայմանագրում գնանշումները պետք է կատարվեն Հայաստանի Հանրապետության դրամով (անկախ այն հանգամանքից, թե պայմանագրից բխող գործարքները փաստացի կատարվելու են Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կամ Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս), իսկ այդպիսի եզրակացություն անելու հիմքերի բացակայության դեպքում պայմանագիրը համարվում է կնքված Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս և, հետևաբար՝ այդ պայմանագրում գնանշումները կարող են կատարվել արտարժույթով: Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ոչ ռեզիդենտների միջև ապրանքների (գույքի) իրացման, ծառայությունների մատուցման և աշխատանքների կատարման դիմաց փողային վճարումները կարող են կատարվել արտարժույթով (կանխիկ, անկանխիկ):

Պատասխանատվությունը

Արժուքային օրենսդրության պահանջների խախտումների համար կիրառվում է «Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ» Հայաստանի Հանրապետության օրենսգրքով սահմանված պատասխանատվության միջոցներ: Այսպես՝

Հայաստանի Հանրապետությունում ապրանքների իրացման, աշխատանքների կատարման, ծառայությունների մատուցման փողային գնանշումները, ինչպես նաև այդ գործարքների դիմաց փողային վճարումները Հայաստանի Հանրապետության դրամով իրականացնելու պահանջը չկատարելը, ինչպես նաև արժուքային հարաբերությունները կարգավորող օրենքներով և այլ իրավական ակտերով սահմանված այլ պահանջները չկատարելը առաջացնում են տուգանքի նշանակում՝ խախտման գումարի չափով (ընդ որում՝ յուրաքանչյուր պահանջի մի քանի խախտումներ թույլ տալու դեպքում յուրաքանչյուր խախտումը համարվում է մեկ խախտում):

5.

ՈՉ ՌԵԶԻԴԵՆՏՆԵՐԻ ԿՈՂՄԻՑ ՊԱՐԶԵՑՎԱԾ ԸԱՐԿ ՎՃԱՐՈՂ ԸԱՄԱՐԿԵԼՈՒ ԸԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ԱՌԱՆՁՆԱԸԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ոչ ռեզիդենտի մասնաճյուղը Հայաստանի Հանրապետությունում կարող է դառնալ պարզեցված հարկ վճարող, եթե նա բավականապես է «Պարզեցված հարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված պահանջներին: Ընդ որում՝ իրացման շրջանառության (իրացումից հասույթի) նկատմամբ շեմի (50,0 մլն. դրամ) սահմանափակումը ոչ ռեզիդենտների համար տարածվում է միայն հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտների մեջ ներառված, ինչպես նաև անհատույց (մասնակի հատույցմամբ) իրացման շրջանառության (իրացումից հասույթի) վրա:

Հայաստանի Հանրապետության անունից կնքված և վավերացված միջազգային պայմանագրերով պարզեցված հարկից ազատելու արտոնության մասին ուղղակիորեն նշված չլինելու դեպքում պարզեցված հարկի գծով արտոնությունը չի կիրառվում և պարզեցված հարկը հաշվարկվում է ընդհանուր սահմանված կարգով: